

บทที่ 4

การพิสูจน์สมมติฐาน

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชีวิตในชุมชนจังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษา บ้านหนองกงวนสาร ตำบลหนองกงวนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

การเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะของธรรมชาติ ที่เกิดจากการเวลาทั้งที่อาศัยการกระทำของมนุษย์ และที่เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นกับทุกๆสังคม จะรวมทั้งสังคมของมนุษย์เราที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในสังคมมนุษย์เรานั้น เนื่องจากมนุษย์มีองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม

ในด้านวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านมิใช่วัตถุ ซึ่งหมายถึงความรู้สึกนึกคิดทัศนคติ ค่านิยม รวมทั้งวัฒนธรรมด้านวัตถุ เช่น บ้าน รถ เป็นต้น

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีชีวิต ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาที่ชุมชนบ้านหนองกงวนสาร ตำบลหนองกงวนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1. นวัตกรรมทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
2. นวัตกรรมมิใช่วัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
3. การติดต่อทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
5. การกลายเป็นเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
6. การสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
7. การศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน
8. การย้ายถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชน

ผลการวิจัยสามารถพิสูจน์สมมติฐานในการวิจัย ไว้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1

การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ในที่นี้ หมายถึงการที่ชาวบ้านรับเอาสิ่งใหม่ คือสิ่งที่เป็นผลผลิต ที่สามารถจับต้องได้และสัมผัสได้ เช่น บ้านรถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ เช่น โทรศัพท์ เป็นต้น ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ของประเพณีชีวิต ในชุมชนจังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้เลือกเอา ประเพณีชีวิตหลักใหญ่ๆ 4 พิธี มาเป็นหัวข้อในการศึกษา เพื่อให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น คือ

1. พิธีกรรม การเกิด
2. พิธีกรรม การบวช
3. พิธีกรรม การแต่งงาน
4. พิธีกรรมการตาย

จากสมมติฐานข้อที่ 1 นั้น สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิต ของชาวบ้านหนองกงชนสาร ได้เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจาก การรับสิ่งใหม่ที่เป็นวัตถุเข้ามา เป็นองค์ประกอบในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งสามารถแบ่งได้ตามพิธีกรรมชีวิตทั้ง 4 ดังนี้

1. พิธีกรรมการเกิด จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหนองกงชนสาร ได้มีการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด สาเหตุหลักอย่างหนึ่งเนื่องจาก ชาวบ้านรับเอานวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นวัตถุใช้ในการประกอบพิธี ซึ่งสามารถแยกให้เห็นได้ ทั้งในรูปแบบเป็นอดีตและปัจจุบัน คือ

อดีต	ปัจจุบัน
-ในพิธีกรรมการเกิดนั้น ใช้ด้วยพื้นบ้านและหมอนพื้นบ้าน เช่น หมอนคำแยะ ในการทำคลอด	-ใช้หมอนคำแยะ แต่ต้องผ่านวิธีอบรมตามหลักการแพทย์สมัยใหม่ ใช้ยาสมัยใหม่ ในการทำคลอด รวมทั้งใช้หมอนแผนปัจจุบันทำคลอด
-ในการส่งผู้ที่คลอดยาก สมัยก่อนใช้เกวียนเป็นพาหนะขนส่ง และการเดินเท้า	-ใช้รถยนต์ ในการขนส่ง
-ใช้บ้านของผู้คลอด เป็นสถานที่คลอด	-ใช้โรงพยาบาล อนามัยประจำตำบล และบ้านของผู้คลอด
-อาหารส่วนมาก จะมีซ้อชะล่า หรือ ซ้อห้าม ในเรื่องของอาหารเยอะ	-ซ้อห้ามมีน้อย แต่มีถือปฏิบัติอยู่บ้าง เพราะเทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่ช่วยได้เยอะ
-อยู่-เปล สำหรับเด็กคลอดใหม่ จะใช้วัตถุที่ทำเอง เช่น กระดิ่งเลี้ยงตัวหม่อน	-จะหาซื้อจากท้องตลาด เพราะประหยัดเวลาในการทำ

- ใช้นมแม่ ตลอดระยะเวลาที่เด็กยังไม่หย่านม
- ใช้นมแม่ ระยะเวลาหนึ่งจากนั้น ใช้นมผง มาชงใส่ขวดนมแทน
- ข้าวป้อนเด็ก จะ ได้จากการทำเอง เช่น ข้าวที่เรียกว่า ข้าวหมก (คือจะ ใช้ปากเคี้ยวข้าวกับกล้วยที่ตากแห้ง แล้วคายออกมาใส่ใบตองนำไปหมกที่เตา)
- ใช้อาหารสำเร็จรูปจากตลาด ที่เรียกว่า ข้าวโอ๊ต
- ใช้เบาะที่นอนของเด็ก ที่ทำเอง รวมทั้งผ้าอ้อม
- ใช้ของซื้อจากตลาด เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กแรกเกิด
- มีการสร้างพระพุทธรูปบูชา และรูปปั้นของผู้ที่ตัวเองเคารพ ไว้เพื่อให้ลูกเกิดมาเป็นคนดี และแข็งแรง
- ไม่มีการสร้างพระพุทธรูป และรูปของผู้ที่ตัวเองนับถือ

จะเห็นได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น พิธีกรรมการเกิด ถึงแม้ชาวบ้านยังปฏิบัติเป็นบางส่วน แต่ก็มีบางส่วนที่เปลี่ยนมาใช้วัตถุที่ทันสมัยขึ้น เป็นเพราะผลของการรับเอาผลผลิตเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เพราะง่ายและสะดวกต่อการใช้ ซึ่งไม่ต้องใช้เวลามากในการจัดเตรียม

2. พิธีกรรมการบวช เป็นพิธีกรรมชีวิตขั้นตอนที่สอง ที่รับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นเครื่องประกอบ ถึงแม้พิธีบวชเองอาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงแต่น้อยมาก อันเนื่องจากพิธีกรรมการบวชนั้น เป็นวิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นคณะทำร่วมกัน ดังนั้นจึงไม่มีอาจารย์รูปใดกล้าแก้ไขหรือเปลี่ยนพิธีกรรมนั้น แต่องค์ประกอบบางส่วนในการจัดพิธีกรรมการบวชของชาวบ้าน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งสามารถแยกให้เห็นในลักษณะของวัตถุที่ใช้ในอดีตและปัจจุบัน ดังนี้

อดีต	ปัจจุบัน
- มีดโกนหัวมาก ใช้มีดโกนแบบมีดสับด ที่ฝรั่งเรียกมีดเขื่อนคอก	- ใช้มีด โกนที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในการโกนผมหนวด โดยเฉพาะ เช่น ยีนเลดส์
- บาตรที่เป็นบริวาร 8 ใช้บาตรดิน บาตรเหล็ก	- ใช้บาตรแสตนเลสอย่างดี
- ขวอนแห่ใช้คนหามนาค หรือใช้เจดียง หรือเกวียน	- ใช้รถยนต์ในการแห่นาค
- ผ้าบริวาร จะ ได้จากการตัดเย็บ และย้อมเอง	- หาซื้อได้จากตลาด
- ใช้สิมเป็นสถานที่บวช	- ใช้อุโบสถเป็นสถานที่บวช
- มีความสิ้นเปลืองในการจัดงานน้อย	- มีความสิ้นเปลืองมาก
- อาหารเลี้ยงแขกจะ ได้จากการหามา จากท้องทุ่ง เป็นส่วนมาก	- จะ ได้จากการซื้อจากตลาดเป็นส่วนมาก

ในการจัดพิธีกรรมการบวชนั้น ชาวบ้านได้หันมาเน้นความสะดวกสบายมากขึ้น เครื่องบริการต่างๆ จะได้จากการจัดซื้อเป็นส่วนมาก ซึ่งต่างจากอดีตที่ได้มาจากการจัดหาเอง เป็นส่วนมาก ค่าใช้จ่ายต่างๆ ถึงแม้จะสูงกว่าการจัดงานในอดีตที่ผ่านมา แต่ชาวบ้านก็ยังยินดีที่จะจ่าย เพื่อได้จัดงานบวชให้กับลูกชายของตัวเอง เพราะความเชื่อในเรื่องบุญกุศล แสดงให้เห็นถึงการยอมรับเอานวัตกรรมที่เป็นวัตถุใหม่ๆ เข้ามาเป็นองค์ประกอบเพราะง่ายและสะดวก สามารถประหยัดเวลาได้มากกว่าการทำตามแบบก่อนๆ

3. พิธีกรรมการแต่งงาน เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่ง ที่นวัตกรรมทางวัตถุ เข้ามามีบทบาทในพิธีแต่ง แต่เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้รับสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ในกระบวนการปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น ย่อมมีสิ่งที่ย่อยเปลี่ยนแปลงในเครื่องหรือองค์ประกอบของพิธีกรรม นวัตกรรมทางวัตถุใหม่ๆ ได้ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบ ในพิธีกรรมการแต่งงาน จากการศึกษาพบว่า

พิธีกรรมการแต่งงาน ในบ้านหนองกุงชนสาร ผลผลิตทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการแต่งงาน ดังจะเห็นได้จากรูปแบบ ต่อไปนี้

รูปแบบอดีต	ปัจจุบัน
-การแต่งงาน สมัยก่อนสินสอดทองหมั้นจะไม่แพง	-ค่าสินสอด ค่อนข้างที่จะแพง
-เหล่าในการประกอบพิธีได้จากการทำเอง	-หาซื้อจากท้องตลาด
-การแต่งงานจำกัดเฉพาะคนในหมู่บ้าน	-ไม่จำกัด รวมทั้งการข้ามเผ่าพันธุ์ คือแต่งกับชาวต่าง ประเทศ
-ข้าวปลาอาหารได้มาจากธรรมชาติเป็นส่วนมาก	-จะได้จากการซื้อหาในตลาด
-การหมั้นหมายจะนิยมทำกันด้วยปากเปล่า ไม่มีทองหมั้น	-จะมีสร้อยทอง-แหวนทอง มาเป็นเครื่องหมายของการหมั้น
-สื่อในการจีบสาวจะใช้คนตรีพื้นบ้าน และการ พุดคุยด้วยตัวเอง	-ใช้สื่อที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์
-การไปมาหาสู่ระหว่างหนุ่มสาวใช้การเดินทาง	-ใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นพาหนะในการไปมาหาสู่
-การแต่งตัวสมัยก่อน จะใช้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน	-ใช้เสื้อผ้าสำเร็จรูป จากท้องตลาด
-การแต่งตัวของเจ้าบ่าว-เจ้าสาว จะใช้ชุดพื้นบ้าน	-ใช้ชุดไทย ชุดสากล

- เครื่องสมมาญาติ จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตัวเอง
- หาซื้อจากท้องตลาด เช่น หมอน-เสื้อผ้า
- ขบวนเจ้าบ่าว-ใช้การเดิน
- ใช้รถเป็นพาหนะ
- เหล่าใช้เหล่าขาว สำหรับเลี้ยงคน หรือแขก
- ใช้เหล้านอก โซดา เบียร์ ในการเลี้ยงแขก

จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างของเครื่องประกอบ ในการจัดพิธีการแต่งงานนั้น จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น กรณีการไปเล่นสาว ในปัจจุบันจะมีสิ่งเข้ามาช่วยในการไปมาหาสู่ และเครื่องมือในการติดต่อกันได้สะดวกง่ายขึ้นกว่าเดิม การติดต่อกันระหว่างหนุ่มสาวต่างบ้าน ก็เปิดโอกาสมากยิ่งขึ้น เพราะความสะดวกจากผลผลิตทางวิศวกรรมด้านวัตถุ เช่น มอเตอร์ไซค์ หรือรถยนต์ จะช่วยในเรื่องของการเดินทาง หรือถนนหนทางที่มีความสะดวกมากขึ้น

รวมทั้งการแต่งงาน มีการแข่งขันกัน ในเรื่องของค่าครองชีพที่แพงขึ้น เพราะเป็นผลมาจากความต้องการด้านวัตถุ คือเงินค่าครองชีพ และความมีหน้ามีตาของคนในสังคม

4. พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ก็เป็นพิธีกรรมของชุมชนชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติในสมัยก่อน เพราะอิทธิพลของนวัตกรรมทางวัตถุใหม่ๆ เพื่อให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลง สามารถแยกรูปแบบของการปฏิบัติได้ คือ

รูปแบบอดีต	ปัจจุบัน
-ในพิธีการจัดงานศพ ไม่มีการใช้ไฟฟ้า ประดับ โลงศพ	-ใช้ไฟฟ้าซึ่งเป็นผลผลิตของนวัตกรรมทางวัตถุ ประดับโลงศพ
-ใช้โลงที่ตัวเอง คือทำจากฝ้ายบ้านของผู้ตาย	-ใช้โลงศพที่ทำขายจากตลาด
-ใช้สมุนไพรในการดองศพ เช่น การนำยา สมุนไพรมาทาศพ เพื่อให้ศพ ไม่มีกลิ่น	-ใช้ยาจากทางโรงพยาบาลฉีด เพื่อไม่ให้ศพ มีกลิ่น
-วัตถุที่ใช้เกี่ยวกับการจัดงานศพ เช่น ผ้าบังสุกุล ตลาด ซื่อ	-วัตถุที่ใช้ในการจัดงานศพ จะ ได้จาก
-ผ้าขาวสำหรับห่อหุ้มศพ เป็นต้น จะได้จากการ ทำของชาวบ้าน	-หาจากร้านค้า
-ไม่มีโลงศพที่เป็นโลงประดับชั้นนอก	-ใช้โลงชั้นนอก ที่ทำให้เกิดความงาม
-การแห่ศพใช้คนหาม ไปที่ป่าช้า	-ใช้รถเข็น หรือรถบรรทุกไปที่ป่าช้า
-ไม่มีการอ่านประวัติผู้ตาย	-มีการอ่านประวัติผู้ตาย
-การจันทน์เขื่อนดี จะเต็มไปด้วยความสนุกสนาน อย่างเดียว ไม่มีเหล้ายา ไม่มีการเล่นการพนัน	-มีการเล่นการพนัน มีเหล้ายามาเลี้ยง แขกที่มาร่วมงาน
-ไม่ใช้เครื่องเสียงในการสวดมนต์ และการ ประกาศให้คนรู้	-ใช้เครื่องเสียง
-ไม่มีการตั้งกลุ่มฌาปนกิจ เพื่อเอาเงินมาช่วยเหลือ	-ตั้งกลุ่มเพื่อเอาเงินช่วยเหลือครอบครัว ของผู้ตาย

-ค่าใช้จ่ายในการจัดงานไม่สูง
-ที่พิเศษ คือ ป่าช้า

-มีการใช้จ่ายในการจัดงาน ในอัตราที่สูง
-เมรุ

จากรูปแบบที่ยกมาทั้ง 2 แบบนี้ ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในการจัดงานศพ ในเรื่องของ วัตถุประสงค์นำมาใช้ เช่น การทำโลงศพ ก็ไม่ได้ออกแรงเหนื่อยทำเองเหมือนแต่ก่อน ซึ่งส่วนมากจะได้จากการซื้อมาจากตลาด

อันเป็นผลผลิตเนื่องจากการค้า เทคโนโลยีสมัยใหม่นี้เอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน พิธีกรรมการจัดงานศพหลายๆ อย่าง เช่น การแห่ศพ สมัยก่อนจะใช้คนหามศพไปทิ้ง หรือเผาที่ป่าช้า แต่ปัจจุบันการเดินทางจากหมู่บ้านไปป่าช้า ค่อนข้างไกล ดังนั้น การใช้รถยนต์ การใช้รถเข็นสำหรับ บรรจุโลงศพ จึงเป็นทางเลือกของชาวบ้าน เพราะอำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านเป็นอย่างดี

จากการศึกษาพบว่า พิธีกรรมทั้ง 4 ดังที่กล่าวมาแล้ว ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลของผลผลิตทาง นวัตกรรมด้านวัตถุ เข้ามาใช้เป็นองค์ประกอบในการประกอบพิธีกรรม อันเนื่องมาจากการยอมรับ ของชาวบ้าน เพราะเห็นว่ามีความสะดวกสบายมากขึ้น ดังนั้น ผลการศึกษาจึงพบว่า การรับเอา นวัตกรรมทางวัตถุเข้ามาใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในพิธีกรรมชีวิตของชุมชน เป็นจริงดัง สมมติฐานข้อที่ 1

สมมติฐานข้อที่ 2

การรับนวัตกรรมมิใช่วัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน การรับ นวัตกรรมมิใช่วัตถุ หมายถึง การรับเอาทัศนคติ แนวคิดใหม่ๆ ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบชาวเมืองเข้ามาใช้ จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

จากการศึกษาประเพณีชีวิตของชาวบ้านหนองกุงชนสาร พบว่าการดำเนินชีวิตของ ชาวบ้านในปัจจุบัน มีความแตกต่างไปจากเดิมมาก อันเนื่องมาจากผลของการรับเอาแนวคิดใหม่ๆ เช่น การที่ชาวบ้านยอมรับเอาแนวคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น การยอมรับในเรื่องของเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ที่ช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตร มากขึ้นและมีรายได้มากขึ้น มีความรวดเร็วในการทำ ขบวนการผลิตมากขึ้น โดยทัศนคติใหม่ๆ หรือแนวคิดใหม่ๆ ของชาวบ้านนั้น จะผ่านจากการได้คิด ต่อกับสังคมภายนอก และการได้รับผ่านสื่อต่างๆ ความเจริญทางเทคโนโลยี การสื่อสารทำให้ ชาวบ้านได้รับทราบข่าวสาร แนวคิดแบบใหม่ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้

ดังนั้น การยอมรับแนวคิดใหม่ๆ นั้นเองทำให้ชาวบ้านมีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เพื่อให้ เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลง ผู้ศึกษาได้ใช้พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต 4 พิธีกรรมใหญ่

1.พิธีกรรมการเกิด เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่คกอยู่ภายใต้ของการเปลี่ยนแปลง เพราะการ รับเอาทัศนคติใหม่ๆ ค่านิยมใหม่ของสังคมเข้ามาใช้ เช่น ค่านิยมอย่างหนึ่งของชาวบ้านในพิธีกรรม การเกิด คือความเชื่อเรื่องลูกที่อยู่ในท้องจะเป็นคนดี และแข็งแรงจะต้องมีข้อมคว้นและข้อควร

ปฏิบัติ เช่น ชาวบ้านสมัยก่อนเชื่อว่า คนที่มีท้องนั้นจะต้องสร้างคุณงามความดี เช่น การกราบไหว้พระ การสร้างสิ่งเคารพบูชา เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น จะสามารถทำให้ลูกอยู่ในท้องเป็นคนดีได้ ดังตารางแสดงให้เห็นค่านิยมในอดีต และปัจจุบัน ดังนี้

ค่านิยมเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในอดีต	ปัจจุบัน
-จะต้องสร้างรูปเคารพ หรือ สิ่งที่ตนบูชาเคารพ เช่นพระพุทธรูปจะทำให้ลูกที่อยู่ในครรภ์เป็นคนดี	-ไม่มีความเชื่อเรื่องแบบนั้น แต่ยังนิยมทำความดี
-ความเชื่อว่าลูกจะเป็นชายหรือหญิง จะขึ้นอยู่กับความฝัน	-รู้โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กว่า ลูกเป็นชายหรือหญิง โดยการใช้อัลตราซาวด์
-เมื่อคลอดจะต้องผ่านพิธีกรรมหลายอย่าง เพื่อให้เด็กอยู่รอดปลอดภัย เช่น พิธีฮอนกระดิ่ง	-พิธีกรรมเหล่านั้นไม่ได้รับการสืบทอดเป็นบางพิธี เพราะทดแทนด้วยเทคโนโลยี การแพทย์สมัยใหม่
-หลังคลอด แม่จะต้องอยู่กรรม (อยู่ไฟ) เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง	-การอยู่ไฟจะถือปฏิบัติเฉพาะตอนคลอดลูกคนแรก ส่วนผู้ที่คลอดคนที่ 2-3 ส่วนมากจะไม่อยู่ไฟ อาศัยความเจริญด้านการแพทย์
-แม่อยู่กรรมจะต้องมีการงคอาหารบางประเภท ประเภทเพราะเชื่อว่าเป็นของแสลง	-แม่อยู่กรรมสามารถทานอาหารได้ทุก
-พิธีกรรมต่างๆ หลังคลอดจะได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด	-ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างจะถูกงดเว้น

จากรูปแบบที่ยกมาทั้ง 2 ลักษณะนี้ สามารถชี้ให้เห็นถึง ความเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการเกิดซึ่งสาเหตุเพราะการรับเอาแนวความคิดใหม่ๆ มาใช้จนทำให้การปฏิบัติตามแบบเดิมหายไป เช่นในเรื่องของความเชื่อในการงคเว้นอาหาร จากการศึกษาพบว่า แม่ลูกอ่อนในหมู่บ้านหนองกุงชนสารนั้น ไม่มีข้อห้ามหรือข้อห้าม เกี่ยวกับอาหารของแม่ลูกอ่อนมากมาย เหมือนเดิมในอดีต แม่ลูกอ่อนในปัจจุบันสามารถทานอาหารได้เกือบทุกชนิด อันเนื่องจากการรับข่าวสารใหม่ๆ ทำให้ชาวบ้านรับทราบข่าว รวมทั้งความเจริญทางเทคโนโลยี การแพทย์ ซึ่งแพทย์สมัยใหม่ได้แนะนำชาวบ้าน ให้เข้าใจถึงข้อปฏิบัติแบบใหม่

ความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องของการตั้งครรภ์ ของชาวบ้านในปัจจุบันนั้น จะได้รับอิทธิพลจากการแพทย์สมัยใหม่ ชาวบ้านเลิกการปฏิบัติแบบเดิมไปหลายอย่าง เนื่องจากมีตัวอย่างให้เห็นว่า เมื่อไม่ทำก็ไม่มียันตรายใดๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิดบางอย่าง เช่น

การตัดสะดือของเด็ก การฝังรกของเด็ก ชาวบ้านบางคนไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณีแบบเดิม อันเนื่องมาจากสถานที่ตลอดนั้นเปลี่ยนจากบ้าน เป็นที่โรงพยาบาล หรืออนามัยแทน

2. พิธีกรรมการบวช เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงในเรื่องทัศนคติ ต่อพิธีกรรมการบวชของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านเองได้รับสิ่งใหม่ๆ จากโลกตะวันตกบ้าง โดยการผ่านสื่อต่างๆ และการติดต่อกับโลกภายนอกของชาวบ้าน

เพื่อแสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมการบวช เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เราสามารถดูได้จากรูปแบบของการปฏิบัติ ดังนี้

อดีต	ปัจจุบัน
-ความเชื่อเรื่องการบวช เป็นการทำให้คน ได้รับความยอมรับนับถือ, บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน ดั่งนั้น ระยะเวลาบวชจึงนาน	-การบวชเพียงเพื่อเป็นการทดแทนคุณบิดา-มารดา และบวชตามประเพณี บวชแก้บน ดั่งนั้น ระยะเวลาบวชจึงสั้น
-ผู้ที่เข้าบวชจะต้องผ่านขั้นตอนการอบรมที่เรียกว่า เชนาค เป็นเวลาดังแต่ 7 วันขึ้นไปจนถึงเดือน	-ผู้ที่เข้าบวชมอบนาคแล้ว วันต่อมาสามารถบวชได้เลย โดยขั้นตอนการอบรมนั้นจะลดน้อยลง
-จุดประสงค์ของการบวช เป้าหมายส่วนใหญ่คือ การทำตนเองให้สงบและศึกษาเล่าเรียน	-มีจุดประสงค์หลากหลาย ทั้งที่เป็นการเลี้ยงชีพและสนุกตามเพื่อน หรือบวชเพื่อชาวบ้านไม่คิดเสีย หรือคิดเสียไม่ได้
-ค่านิยมเกี่ยวกับการบวช อยู่ที่ศีลธรรมส่วนบุญ เพื่อเป็นการทดแทนพระคุณของผู้มีพระคุณ	-ค่านิยมส่วนมากจะอยู่ที่รักษาประเพณี จะต้องบวชเพราะเป็นลูกผู้ชาย
-การจัดงานบวช ค่านิยมในเรื่องของการสนุกสนานรื่นเริงจะมีไม่มาก เพราะต้องการความสงบ	-ค่านิยมความรื่นเริง เป็นเรื่องของการแข่งขัน เพื่อเอาชนะเอาตาฐานะทางการเงิน

จากตัวอย่างของรูปแบบของการบวชทั้ง 2 รูปแบบ ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง สามารถชี้ให้เห็นว่าการรับนวัตกรรมที่ไม่ใช่วัตถุ สามารถเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ในเรื่องของการบวชของชาวบ้าน เช่น เรื่องของการใช้ระยะเวลาในการบวช เพราะชาวบ้านเห็นว่า ผู้ที่บวชนั้นเพียงเพื่อต้องการทดแทนคุณของบิดามารดา บวชตามประเพณี ดั่งนั้น การบวชจึงไม่จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการบวชที่นาน ความสนุกสนานเป็นปัจจัยที่เข้ามา เพื่อเปลี่ยนแปลงค่านิยมดั้งเดิมของการจัดงานบวช คืองานบวชเป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อ ต้องการบุญกุศลของผู้บวช และผู้เป็นเจ้าภาพ ดั่งนั้น จึงจำเป็นต้องเน้นความสงบ แต่ ปัจจุบันงานบวช เป็นงานที่มีทั้งความสนุกสนานรื่นเริง และเป็นเรื่องของการแข่งขันในเชิงความสามารถ และเชิงฐานะทางการเงิน ของผู้ที่บวช ดั่งนั้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของค่านิยม

สาเหตุหลักที่ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงในเรื่องพิธีกรรมการบวชไปตามทัศนคติ อันเป็นผล เพราะความเชื่อของชาวบ้านไม่ได้อยู่ที่ค่านิยมแบบเดิมๆ ค่านิยมของชาวบ้านจะผูกติดอยู่ที่ การต้องการให้ลูกชายของตัวเองหาเงินมาสร้างฐานะให้มั่นคง ดังนั้น ระยะเวลาของการบวชจึงสั้นลง และความเชื่อในเรื่องของบุญ-บาป ลดลง เพราะชาวบ้านต้องการความอยู่รอดของตัวเองและครอบครัว และความที่ชาวบ้านมีรูปแบบของการปฏิบัติต่างจากเดิม เพราะความเจริญทางการสื่อสาร ที่ชาวบ้านได้รับ และได้เห็นจากการผ่านสื่อ ทำให้ได้ดูรูปแบบของการปฏิบัติอื่นๆ ดังนั้น จึงนำมา ปฏิบัติ เพื่อให้เข้ากับตัวเองบ้าง

3. พิธีกรรมการแต่งงาน เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง เพราะได้รับค่านิยม ใหม่ๆ ทัศนคติใหม่ๆ เข้ามามีบทบาท ในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงาน ค่านิยมการจัดพิธีแต่งงาน แบบเดิมๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมเก่าจะถูกทดแทนด้วยค่านิยมแบบใหม่ของชาวบ้าน ซึ่งได้รับ อิทธิพลจากสังคมเมือง และการติดต่อระหว่างบุคคลภายนอก และข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ เพื่อให้ เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน สามารถดูได้จากรูปแบบ การแต่งงานในอดีตและปัจจุบัน ดังนี้คือ

รูปแบบในอดีต	ปัจจุบัน
-การแต่งงานขบวนกรงีบ หรือเกี้ยวพาราสี จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ ทั้งสอง ฝ่าย และจะได้รับการควบคุมจากญาติของฝ่าย เจ้าสาว และอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์อย่างดี	-กระบวนการเกี้ยวพาราสี จะขึ้นอยู่กับ ความชอบของหนุ่มสาว ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน การควบคุมจากญาติจะเป็น ไปอย่างหละหลวม
-ใช้ดนตรีเป็นเครื่องสื่อ	-ไม่นิยมใช้ดนตรี
-มีสถานที่ ที่พบกันแน่นอน	-สถานที่แล้วแต่การนัดหมาย
-การหมั้นหมายบางทีไม่ต้องผ่านกระบวนการ เกี้ยวพาราสี แต่พ่อ-แม่ จะเป็นผู้หาเจ้าบ่าว-สาว ที่คู่ควรให้	-การหมั้นหมายจะขึ้นอยู่กับคู่บ่าวสาว ที่ชอบพอกันเอง
-คำดองหรือคำสินสอด พ่อ-แม่ ฝ่ายเจ้าสาวจะ เรียกเอา แต่ก็ไม่แพง	-คำดองในปัจจุบันค่อนข้างแพงตามความนิยม สมัยใหม่
-ไม่นิยมเรื่องบัตรเชิญ	-มีบัตรเชิญ
-การแต่งตัวของคู่บ่าวสาว ในวันแต่งจะเป็น ไปในลักษณะง่ายๆ ไม่หวือหวาหรูหรา	-การแต่งตัวของคู่บ่าวสาวเป็นสากลมากขึ้น โดยเฉพาะเจ้าสาวในปัจจุบัน นิยมแต่งตัวแบบสมัย ใหม่ และเป็นชุดไทยสากล
-ที่อยู่หลังแต่งงานจะต้องเป็นบ้านพ่อแม่ของ ภรรยา	-ที่อยู่หลังแต่งงาน จะถูกเลือกไว้ก่อนแต่งงาน แล้วแต่คู่บ่าวสาว
-บทบาทหลังแต่งงานผู้ชายจะต้องหาเลี้ยง	-ผู้ชายผู้หญิงบทบาทจะมีความคล้ายกันมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า รูปแบบและค่านิยมการแต่งงานในปัจจุบันของชาวบ้านหนองกงชนสาร ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการหลั่งไหลของสิ่งใหม่ๆ เข้าสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะด้านแนวความคิด ชาวบ้านมีแนวความคิดที่หลากหลายขึ้น เพราะได้รู้ได้เห็นจากการศึกษาและสื่อใหม่ๆ ในหมู่บ้าน

4. พิธีกรรมการตาย พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบ้านที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่ทำกันมาอย่างช้านาน แต่ถึงอย่างไรก็ตามรูปแบบของพิธีกรรม และการปฏิบัติบางอย่าง ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ หรือตามยุคสมัย เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของธรรมชาติ สาเหตุหนึ่งอันเนื่องมาจากการรับเอาแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามา รวมทั้งค่านิยมในการจัดงานศพ รูปแบบใหม่มาทำ ซึ่งความแตกต่างเพราะการรับเอาแนวคิดใหม่ๆ มาใช้ในงานศพนั้น สามารถแยกให้เห็นได้ดังนี้

รูปแบบในอดีต	ปัจจุบัน
-เชื่อว่า คนใกล้ตายนั้นจะนึกถึงผลของบาปกรรม ดังนั้น จึงนิมนต์พระมาให้สวด คือ มาโปรดให้คนใกล้ตายคิดถึงแต่ความดี	-ไม่นิยมทำแบบเดิม แต่ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ
-การคอยศพ จะใช้สมุนไพรทาตัว เพื่อไม่ให้มีกลิ่น	-ใช้เทคนิคทางการแพทย์มาช่วย เช่น การฉีดยาศพ เพื่อให้ศพไม่ส่งกลิ่นง่าย
-การทำโลงศพเป็นสิ่งที่ชาวบ้านร่วมกันทำ	-โลงศพปัจจุบันจะต้องประดับให้สวยงาม
-ไม่มีพวงหรีดไว้อาลัย	-ใช้พวงหรีดไว้อาลัย
-ห่อบังสกุลส่วนมาจะจัดหามาเอง	-มีบางครอบครัวที่นิยมของสำเร็จรูป
-การแบกหามศพจะต้องใช้คน	-ปัจจุบันใช้รถ เป็นที่นิยม
-ดอกไม้จันทน์ เป็นสิ่งที่ต้องประดิษฐ์เอง	-มีบางครอบครัวจะหาซื้อจากท้องตลาด
-ไม่มีค่านิยมเรื่องการอ่านประวัติคนตาย	-นิยมอ่านประวัติคนตายก่อนเผา
-การบำเพ็ญบุญหลังความตาย เป็นเรื่องของความรื่นเริง	-การบำเพ็ญบุญหลังความตาย จะมีเรื่องของการพนันมาเกี่ยวข้องด้วย

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านรับเอาความคิดใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดงานศพ เพื่อเป็นการประหยัดเวลา และเพื่อการทำพิธีให้ง่ายขึ้น เช่น ความนิยมในเรื่องการอ่านประวัติผู้ตาย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาคกลาง เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ไม่เป็นที่นิยมทำกันในครั้งก่อน แต่เพราะความเจริญด้านต่างๆ เข้ามาสู่หมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติใหม่ๆ เกิดขึ้นจึงนิยมอ่านประวัติของผู้ตาย

ผลการพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 2 ว่า การรับนวัตกรรมมิใช่วัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

ส่วนสาเหตุที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในการปฏิบัติพิธีกรรม อาจจะมีสาเหตุ เพราะ

1. การศึกษา เนื่องจากชาวบ้านได้รับการศึกษา ตามแนวนโยบายการศึกษาสมัยใหม่มากขึ้น ทำให้มีแนวคิดใหม่ๆ ตามมา

2. ภาวะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ ที่ต้องการการแข่งขันในเรื่องของการตลาด เศรษฐกิจของชาวบ้าน เปลี่ยนจุดประสงค์มาเป็นการขายมากขึ้น ดังนั้น จึงไม่ยอมเสียเวลาในการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง จึงต้องใช้ระยะเวลาให้น้อยลง

3. การคมนาคมที่สะดวกขึ้น เนื่องจากหมู่บ้านในปัจจุบันสามารถไปมาหาสู่ และการติดต่อกันสะดวกมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้พบเห็นรูปแบบใหม่ๆ ของการปฏิบัติตามพิธีกรรม ซึ่งเห็นคุณค่าว่า ดี ประหยัด จึงได้นำมาประยุกต์ใช้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

4. การแพร่กระจายของวัฒนธรรมอื่นๆ เข้าสู่หมู่บ้านโดยการผ่านสื่อต่างๆ อันเป็นเพราะความเจริญด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ชาวบ้านได้พบเห็นรูปแบบใหม่ของการปฏิบัติ และยอมรับเอาวัฒนธรรมใหม่นั้นมาปฏิบัติ เข้ากันได้กับสภาพสังคมของหมู่บ้าน ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีแนวปฏิบัติใหม่ๆ แบบเดิมที่ชาวบ้านปฏิบัติกันมา บางอย่างจึงถูกยกเลิก เพราะเห็นว่าแบบใหม่นั้นดีกว่าของเดิม

ขั้นตอนการรับสิ่งใหม่ของชาวบ้านนั้น พบว่า จะผ่านขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนของการรับทราบข่าวสาร เป็นขั้นตอนที่ชาวบ้านรับทราบข่าวสาร ว่าสิ่งใหม่ทั้งที่เป็นแนวคิดและรูปแบบได้เกิดขึ้น โดยการรับทราบรูปแบบใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่สังคมของตัวเอง เช่น การปฏิบัติพิธีกรรมทั้ง 4 อย่าง ดังที่ได้ยกตัวอย่างแล้วว่า สิ่งใหม่นั้นมีบทบาทมาก และเห็นคุณค่าว่าสิ่งใหม่ให้ความสะดวกสบายกว่าสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ เช่น ผลผลิตทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น เทคโนโลยีการผลิตของชาวบ้าน เทคโนโลยีทางการสื่อสาร เทคโนโลยีการคมนาคม เมื่อพิจารณาเห็นว่า มีประโยชน์และประหยัดเวลา จึงพยายามสอบถามและแสวงหามา เพื่อใช้บ้าง การสนใจของชาวบ้านจะได้รับการตอบสนองจากผู้ที่ใช้ก่อน หรือจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนของการสนใจในรายละเอียด (Interest) เป็นขั้นตอนของผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสนใจในรายละเอียดอย่างมาก และมีความคิดว่า สิ่งใหม่นั้นจะต้องเป็นประโยชน์ โดยการสนใจของชาวบ้านนั้นจะได้รับหรือ เข้าไปศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ หน่วยงานทางราชการหรือ หน่วยงานอื่นๆ เป็นขั้นตอนที่ต้องการทราบข้อดีข้อเสีย ของสิ่งใหม่ๆ ที่รับมา เช่น ในพิธีกรรมการจัดงานศพ แต่เดิมชาวบ้านจะต้องทำทุกอย่างด้วยตัวเอง แต่พอต่อมา เมื่อมีเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกเข้ามาแทน เช่น กรณีของการฝังศพ ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้บริการบรรจุใส่เบ้าศพ หรือการเปลี่ยนมาใช้กรอบสี่เหลี่ยมที่ก่อด้วยอิฐและซีเมนต์แทน เนื่องจากการฝังเวลาขุดมาเผาจะมีความยุ่งยากกว่าการทูลอิฐของเบ้าศพ

หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพ เพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านเห็นว่า คนที่ทำก่อน จะได้รับการช่วยเหลือในด้านการเงินอย่างดี จึงสนใจในรายละเอียด และผลจากการสอบถาม จึงยอมรับเอาสิ่งนั้นมาใช้ในที่สุด เพราะเห็นว่า เอื้ออำนวยประโยชน์แก่ตนเอง และครอบครัวได้

3. ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจ หลังจากที่ได้ศึกษารายละเอียดจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และคำแนะนำจากผู้ปฏิบัติมาก่อน โดยข่าวสารนั้นจะถูกนำมาประเมินว่า เมื่อปฏิบัติจะมีผลดีผลเสียอย่างไร เช่น การปฏิบัติพิธีกรรมการเกิด ตามแนวการแพทย์สมัยใหม่จะมีผลอย่างไรหรือไม่ ผลดีหรือผลเสีย เช่น การแพทย์สมัยใหม่ ไม่มีข้อห้ามในเรื่องของการกินอาหาร ไม่มีข้อปฏิบัติว่าจะอยู่ไฟ เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้ว ผลที่ได้จากการคิดว่า การแพทย์สมัยใหม่ให้ความปลอดภัยที่สูงกว่าการแพทย์แผนโบราณ จึงนิยมทำและรับเอาสิ่งนั้นมาใช้หรือ แม้แต่ระเบียบการแต่งกายในงานศพ ซึ่งชาวบ้านแต่ก่อน จะแต่งชุดเช่นไรก็ได้ แต่เมื่อมีการปฏิบัติ โดยการรับเอาชุดดำมาใส่ลองมองดูแล้วเป็นระเบียบกว่าการใส่ชุดเดิม คือ ใครจะแต่งชุดอย่างไรก็ได้ ก็หันมาแต่งชุดดำเหมือนกัน ผลสุดท้ายมองดูแล้วมีระเบียบมากกว่า มีผลดีกว่า หรือแม้แต่การใช้รดแทนคนในการหามศพ ซึ่งทำให้คนเบาแรงมากขึ้น ดังนั้นชาวบ้านเห็นว่าดี เพราะอำนวยความสะดวกให้ ดังนั้นจึงกล้าตัดสินใจ ยอมรับเอาสิ่งใหม่นั้น

4. ขั้นตอนการทดลองปฏิบัติ (Trial) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจ จะยอมรับสิ่งใหม่ หลังจากพิจารณาเห็นว่าดีและเหมาะสมกับสภาพของสังคมตัวเอง โดยก่อนจะยอมรับนั้น จะต้องมีการทดลองปฏิบัติเสียก่อนถึงจะยอมรับปฏิบัติได้ เช่น กรณีของการคลอดลูก ซึ่งแต่ก่อนการแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่เจริญ ชาวบ้านยังคงใช้การคลอดแบบเดิม และมีความเชื่อต่างๆ มากมายทั้งที่เป็นข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติที่ชาวบ้านเรียกว่า ขะลำ

เมื่อมีการแพทย์สมัยใหม่เข้าสู่หมู่บ้าน ก็มีบางคนทดลองใช้วิธีการคลอดแบบใหม่ๆ ซึ่งผลของการทดลองมันให้ความปลอดภัยสูง ดังนั้น ในปัจจุบันชาวบ้าน จึงหันมาพึ่งการแพทย์แผนปัจจุบัน ข้อจะลำบางอย่างซึ่งเคยปฏิบัติได้ถูกยกเลิก เช่น ข้อจะลำเรื่องอาหารบางชนิด เช่น ประเภทเนื้อไ้ที่ชาวบ้านบอกว่า หากกินจะทำให้แผลแห้งช้า ปัจจุบันเนื่องจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ให้ความสะดวกและปลอดภัยสูงแก่แม่และเด็ก และเพื่อความสมบูรณ์ของร่างกาย ชาวบ้านจึงยอมรับเอาวิธีการสมัยใหม่ที่ผ่านการพิสูจน์แล้วนั้นมาใช้

ในกรณีของพิธีกรรมต่างๆ เช่น การจัดงานศพ การจัดงานบวช และงานแต่งงาน พิธีกรรมเหล่านี้ได้รับการทดลองบางอย่าง ก่อนที่จะมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์ และความนิยม ดังนั้น จึงต้องปรับเปลี่ยนบางอย่าง เช่น การแห่ศพก็นิยมใช้รด การแต่งงานก็เป็นเรื่องของหนุ่มสาวที่จะเลือกคู่ครองเอง งานบวชหรือการบวช ก็มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เช่น การแห่ภาคก็ใช้รถยนต์ เครื่องไทยทานถวายพระ ก็สำเร็จจากร้านค้า เป็นต้น

เนื่องจาก หมู่บ้านไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวเหมือนแต่ก่อน ดังนั้น การที่ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงในด้านการปฏิบัติพิธีกรรมชีวิต ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะการติดต่อระหว่างหมู่บ้านช่วยให้ได้แลกเปลี่ยนข้อปฏิบัติ ซึ่งชาวบ้านได้ทดลองนำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตหรือสภาพหมู่บ้านตัวเอง ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับความสะดวกและการประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายเป็นหลัก

5. ขั้นตอนการยอมรับ (Adoption) เป็นขั้นตอนยอมรับสิ่งใหม่ หลังจากผ่านการพิสูจน์ว่าได้ผ่านการทดลองปฏิบัติและ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อชุมชน ซึ่งกลุ่มคนที่ยอมรับเอาสิ่งใหม่เร็ว นั้น ส่วนมากจะเป็นชนชั้นกลางหรือผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นผู้นำในการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การยอมรับเอาสิ่งใหม่นั้นมักจะอยู่ในรูปแบบของการผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิม เช่น การจัดงานศพ ของชาวบ้านบางอย่างมีการปฏิบัติเหมือนกับภาคกลาง เช่น การตั้งศพสวดอภิธรรม หรือแม้กระทั่งการแต่งกายไปงานศพ ที่แต่ก่อนชาวบ้านจะแต่งแบบไหนก็ได้ ต่อมาเมื่อได้มีโอกาสพบเห็นจากสื่ออื่นๆ ว่าการแต่งกายไปงานศพนั้นจะต้องแต่งดำ เมื่อชาวบ้านทดลองปฏิบัติดูเห็นว่า เป็นระเบียบมองดูสวยงาม และมองดูแล้วทำให้เกิดความสบายตามากขึ้น จึงยอมรับไว้เป็นบรรทัดฐานต่อมาว่า งานศพนั้นจะต้องใส่ชุดดำ

ถึงอย่างไรก็ตามภายในหมู่บ้าน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลง ในการประกอบพิธีกรรม แต่มิใช่ว่าโดยรวมแล้วการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนแปลงโดยทั้งหมดรูปแบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติ ยังคงมีการปฏิบัติกันอยู่ เช่น ในพิธีแต่งงาน การสูตกรขวัญ ก็ยังคงนิยมใช้ ในพิธีศพ การอาบน้ำศพ ถ้างานศพ การเผาศพ เป็นต้น ก็ยังคงปฏิบัติตามแบบเดิมอย่างเคร่งครัด แต่แนวคิด และวัสดุที่ใช้บางอย่างจะได้จากผลผลิตทางเทคโนโลยี ไม่ใช่เป็นผลผลิตของชาวบ้านเหมือนที่ผ่านมา

สิ่งใหม่ที่ชาวบ้านรับเข้ามานั้น มีลักษณะต้นทุนที่ไม่สูง คือพอที่จะจัดหาได้ เช่น ในการทำนา รถไถนาเดินตามก็อยู่ในเกณฑ์ ที่ชาวบ้านหาได้ ชาวบ้านจะคำนึงถึงของที่ต้นทุนไม่สูงนัก มีการใช้งานที่ไม่สลับซับซ้อน เกินความสามารถของชาวบ้าน นอกจากนั้นก็ควรมีความเหมาะสมกับงานที่ชาวบ้านประกอบอาชีพ มีความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ มีความสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งใหม่นั้นได้ด้วย และสามารถติดต่อซื้อขาย ได้อย่างสะดวกสบาย

ความสามารถของประชากรในการรับสิ่งใหม่

การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปรกติของสังคม สังคมจะเปลี่ยนแปลงได้เร็ว นั้น จะขึ้นอยู่กับว่า ความสามารถในการรับสิ่งใหม่ได้ทัน จะมีความรวดเร็วสักเพียงใด หากประชากรมีความสามารถในการรับสิ่งใหม่ได้เร็ว สังคมก็เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

ในสังคมบ้านหนองกุงชนสาร ระดับของผู้รับสิ่งใหม่ได้นั้น จะมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. ผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว โดยจะเป็นผู้กว้างขวาง เป็นพวกที่ชอบการทดลอง ชอบท่องเที่ยว เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านและทางราชการ ในหมู่บ้านหนองกุงชนสารนั้น ส่วนมากจะเป็นกลุ่มของผู้นำหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย กรรมการของหมู่บ้าน และเจ้าอาวาสของวัดประจำหมู่บ้าน กลุ่มคนเหล่านี้จะสามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

2. กลุ่มที่สามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้ขนาดกลางๆ

กลุ่มนี้จะยอมรับสิ่งใหม่ได้ก็ต้องอาศัยเวลานาน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะต้องรอผลจากการทดลองหรือผลจากกลุ่มแรกว่า ความเหมาะสมในการรับสิ่งใหม่มีมากน้อยขนาดไหน และการรับสิ่งใหม่จะเอื้ออำนวยประโยชน์มากเพียงใด ส่วนมากคนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มของพ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งต้องอาศัยประธานกลุ่มเป็นผู้ยอมรับก่อน เพื่อให้เกิดผลเป็นตัวอย่าง อาชีพส่วนมากของคนเหล่านี้จะเป็นกรรมกร

3. ผู้รับสิ่งใหม่ช้า คนกลุ่มนี้จะขาดความเป็นผู้นำ มีลักษณะที่ติดอยู่กับค่านิยมแบบเดิม การดำเนินชีวิตแบบเดิมๆ มีความเห็นว่า สิ่งใหม่ไม่มีดีเหมือนสิ่งเดิมที่เคยปฏิบัติ เป็นพวกเคร่งในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งส่วนมาจะพบในหมู่บ้าน จะมีช่วงระยะเวลาหรือ อายุราว 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นคนแก่ ในบ้านหนองกงธนสารมีประมาณร้อยละ 5.50 จากประชากรที่มีอายุระดับเดียวกัน 365 คน กลุ่มนี้ส่วนมากจะเป็นพวกที่สูงอายุและมีการศึกษาน้อย หรือ ไม่ได้รับการศึกษาเลย

สมมติฐานข้อที่ 3

การติดต่อทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

การติดต่อทางวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง กระบวนการระหว่างวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อกัน มีการยอมรับวัฒนธรรมร่วมกัน หรือเป็นการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมรอง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางพิธีกรรมชีวิต ของชาวบ้านหนองกงธนสาร สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการติดต่อทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากหมู่บ้านไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวเหมือนในอดีต อันเป็นผลจากความเจริญในด้านต่างๆ เช่น ระบบการคมนาคม บ้านหนองกงธนสาร มีถนนใช้ติดต่อกับหมู่บ้านและตัวจังหวัด ซึ่งเริ่มมีเมื่อปี พ.ศ. 2489 เป็นปีที่ชาวบ้านตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้านเพื่อเดินทางไปมา ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนสิ่งของและแนวคิดในเรื่องต่างๆ เพราะสามารถไปมาหาสู่ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

การติดต่อทางการพูด เป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะประชาชนมีโอกาสได้ติดต่อ และแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างกัน และระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งการพูดคุยทักทายระหว่างคนในหมู่บ้าน นับเป็นข้อแลกเปลี่ยนแนวความคิดระหว่างกัน ดังนั้น การพูดคุยจึงก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ซึ่งผู้แลกเปลี่ยนได้ทดลองไปปฏิบัติ เช่น ในกรณีของบ้านหนองกงธนสาร ในยุคเริ่มต้น ผู้ที่ติดต่อกับคนภายนอก ส่วนมากจะเป็นผู้นำของหมู่บ้าน และพ่อค้าที่ต้องเดินทางเข้าตัวเมืองบ่อย และมีโอกาสได้ประชุมร่วมกับผู้นำบ้านอื่นๆ พร้อมกับมีโอกาสพูดคุยติดต่อสื่อสารกันเอง และทั้งที่รับฟังจากหน่วยงาน เมื่อผู้นำเหล่านั้นกลับมาบอกเรื่องราวที่ได้ฟังได้ยินมา ให้กับลูกบ้านได้ฟัง และเป็นผู้ทดลองนำแนวคิดใหม่ๆ มาทดลองปฏิบัติ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

การสื่อสาร ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณี หรือพิธีกรรมชีวิตของชาวบ้าน เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถถ่ายทอดสิ่งต่างๆ เข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดนั้นส่วนมาก จะเป็นสิ่งที่ เป็นค่านิยมของคนโดยทั่วไป ซึ่งส่วนมากจะได้แก่ ค่านิยมความคิดของวัฒนธรรมหลัก และวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ หรือที่

สุพัตรา สุภาพ (2536 :24) บอกว่า สังคมไทยจะนิยมต่างประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย โดยเฉพาะการแต่งกาย แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมชีวิตอย่างหนึ่งในหมู่บ้าน เช่น การจัดงานศพที่นิยมพวงหรีด ซึ่งแต่ก่อนจะไม่มีในหมู่บ้าน หรือที่ได้รับอิทธิพลจากถิ่นกลาง เช่น การวางดอกไม้จันทน์ เป็นต้น หรือแม้แต่ในพิธีการเกิด ที่ปัจจุบันชาวบ้านหันมาใช้ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปมากขึ้น หรือในพิธีกรรมการบวช สิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารคือ ความตื่นเปลี่ยนในการจัดงานอันเป็นผลจากการชื้อนอกเหนือจาก สิ่งที่สำคัญสำหรับการบวช

สื่อต่างๆ ที่ชาวบ้าน หากดูได้ส่วนมาก จะเป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ซึ่งสื่อเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากในหมู่บ้าน

นอกจากนั้น การย้ายถิ่นของชาวบ้าน ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตบ้านหนองกงจนสารเมื่อประมาณ พ.ศ. 2467 ดังนั้น ประชากรที่หั่งไหลเข้าสู่หมู่บ้านจะมาจากต่างถิ่นกัน จากบุรีรัมย์บ้าง ศรีสะเกษบ้าง หรือแม้กระทั่งชาวบ้านต่างบ้านในจังหวัดขอนแก่นเอง เมื่อคนส่วนมากมารวมกัน ความแตกต่างทางการปฏิบัติพิธีกรรมชีวิต จึงมีความหลากหลายขึ้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดเป็นแนวเดียวกันจึงมีการประยุกต์ให้เข้ากัน เป็นลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มที่ใหญ่กว่า จะได้รับการยอมรับ เช่น กลุ่มที่ใหญ่ในหมู่บ้านซึ่งส่วนมากจะมาจาก อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ (บุรีรัมย์เดิม)

ดังนั้น กล่าวได้ว่า ในหมู่บ้านหนองกงจนสาร ได้รับเอาวัฒนธรรมต่างๆ มาปฏิบัติ ไม่ว่าจะผ่านการติดต่อโดยตรง การติดต่อทางอ้อมหรือการติดต่อค้าขาย แม้กระทั่งการเผยแพร่ศาสนา สื่อต่างๆ รวมทั้งการคมนาคมที่ค่อนข้างสะดวก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิต

การรับเอาวัฒนธรรมของชาวบ้านหนองกงจนสารนั้น จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. การรับเอาผลิตทางวัฒนธรรมโดยตรงเข้ามาใช้ เช่น การรับเอาผลิตทางเทคโนโลยี การเกษตร เช่น รถไถนา ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีพบเห็นมากในหมู่บ้าน เช่น ในพิธีกรรมชีวิตที่เห็นได้ชัดคือ พิธีกรรมการเกิด ที่รับเอาแนวคิดทันสมัยมาใช้ นำเอาเทคโนโลยีการแพทย์ใหม่ๆ มาใช้ เช่น เครื่องมือทำคลอดของแม่หมอตำแย ก็เป็นเครื่องมือของการแพทย์สมัยใหม่ การทำการคลอดก็ทำตามแนวของการแพทย์สมัยใหม่ โดยแม่หมอจะได้รับการอบรมทุกๆ ปีละ 1 ครั้ง ผลที่ชาวบ้านเชื่อถือเป็นเพราะเห็นจากสื่อต่างๆ เช่น รายการสารคดีจากโทรทัศน์ เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านยอมรับมากขึ้น จึงทำให้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดแบบเดิม และส่งผลให้ชาวบ้านมีแนวความคิดที่กว้างมากขึ้น รู้จักเริ่มทำสิ่งต่างๆ เพราะได้รับสิ่งแปลกใหม่ เช่น ในการจัดงานแต่งงานของชาวบ้าน นอกจากจะเป็นพิธีที่ชาวบ้านต้องการให้ลูกสาวของตัวเองเป็นแม่ศรีเรือน เหมือนแต่ก่อนนั้นหาใช้ไม่ แต่ปัจจุบันนั้น ชาวบ้านต้องการให้เป็นผู้หญิงเก่ง เหมือนสังคมโดยทั่วไป

สังคมบ้านหนองกงจนสารนั้น เป็นสังคมที่ค่อนข้างรับสิ่งใหม่เข้ามามาก เช่น การแต่งงานแต่ก่อนจะไม่มีการออกบัตรเชิญ แต่เป็นการเดินบอกด้วยปากเปล่า แต่เนื่องจากอิทธิพลของชาวบ้านที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ได้เห็นพิธีการในภาคกลาง จึงได้นำแนวความคิดการพิมพ์บัตรเชิญเข้าไปใช้ อีกประการหนึ่งเนื่องจากบ้านหนองกงจนสารทั้ง 3 หมู่บ้านนั้น มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ระหว่างลูกสาวของชาวบ้านกับชาวต่างประเทศ เป็นจำนวนมากถึงกลับมีลูกเขยเป็นชาวต่างชาติ ทั้งหมด 44 ครอบครัว ดังนั้น สิ่งใหม่จึงเข้าสู่หมู่บ้านมาพร้อมกับชาวต่างชาติ พร้อมกับแนวคิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นของชาวบ้านคือ การต้องการให้ลูกแต่งงานกับชาวต่างชาติ เนื่องจากจะอาศัยชาวต่างชาติ ยกระดับฐานะของตัวเองด้วย

2. ลักษณะของใหม่ที่ชาวบ้านได้มานั้น จะรับมาดัดแปลงให้เหมาะสมแก่ฐานะของตัวเอง เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น การนิยมใช้โลงสำเร็จรูปในงานศพ ซึ่งจะเหมาะกว่าการทำโลงศพแบบเดิม ในด้านความคิดก็อาศัย แนวคิดใหม่ เช่น ในพิธีกรรมการแต่งงาน ก็มีการเลือกคู่ครอง โดยผู้ที่จะแต่งงาน ไม่มีการคลุมถุงชนเหมือนแต่ก่อน แนวความคิดในเรื่องการทำมาหากิน มีความหลากหลายมากขึ้น สิ่งหนึ่งในพิธีกรรมชีวิตที่แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านเมื่อรับเข้ามาแล้ว ก็ดัดแปลงให้เข้ากับสภาพของชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสม เช่น ในพิธีกรรมการเกิด การที่แม่ของเด็ก เปลี่ยนมาใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กทารกมากขึ้น เพราะเห็นว่าให้ประโยชน์ดีกว่า ซึ่งการที่ชาวบ้านทำอย่างนั้น เพราะเป็นผลจากการติดต่อทางวัฒนธรรม โดยการติดต่อกับหมู่บ้านที่พัฒนาแล้ว เป็นจุดเริ่มต้น ก่อนจะมีการติดต่อกว้างถึงระดับตำบล อำเภอและจังหวัดสืบต่อไป

การที่ชาวบ้านจะรับสิ่งใดเข้ามา จะต้องมีความเหมาะสมกับตัวของชาวบ้านเอง เมื่อปฏิบัติร่วมกันบ่อยๆ ก็กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ต้องทำร่วมกัน

ผลการพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 3 เป็นจริงตามสมมติฐานที่ว่า การติดต่อทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 4

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน แผนพัฒนาชนบท หมายถึง แผนพัฒนาที่รัฐบาลกำหนดไว้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในที่นี้ หมายถึง แผนที่ 1-7 เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดเพราะการวางแผนโดยที่รัฐเป็นผู้กำหนด

ในประเทศไทยเริ่มมีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2504 วิรัช วิรัชนิราวรรณ (2536: 60-61) (สุขศรี กัญชาพันธุ์) ได้ให้แนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1-7 ไว้คือ

ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509 ได้วางแนวทางการพัฒนาไว้คือ

1. สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการสร้างเขื่อน เพื่อการชลประทาน การสร้างทางหลวงแผ่นดิน ไฟฟ้า

2. ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

3. มุ่งพัฒนาเมือง ในขณะที่แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ปรากฏ การพัฒนาชนบทเป็นเพียงส่วนประกอบย่อยของการพัฒนาประเทศ

ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510-2514 มีแนวทางต่อจากฉบับที่ 1

1. สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
2. ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม
4. กระจายการพัฒนา ไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และพัฒนากำลังคน

ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 มีแนวทางดังนี้

5. สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
2. สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม
4. มีการกระจายพัฒนาสาขาต่างๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร
5. สนับสนุนให้สภาตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ตามโครงการผันเงิน

เพื่อเสริมรายได้ให้ประชาชน ในรูปแบบของการจ้างงาน

ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 มีแนวทางดังนี้

1. พื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ อันสืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ วิกฤตการณ์น้ำมัน
2. กระจายรายได้เพื่อลดช่องว่างคนจนคนรวย
3. ปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 มีลักษณะที่สำคัญคือ

1. มีลักษณะเป็นแผนนโยบาย ยึดพื้นที่หลัก ในการวางแผนกำหนดแผนงานและโครงการ เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น พื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบท ทั้งที่ชายฝั่ง ทะเลตะวันออก พื้นที่เมืองหลัก เป็นต้น

2. แผนการกระจายรายได้ไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกลุ่มเป้าหมายซึ่งยังไม่ได้ รับประโยชน์จากการพัฒนา นอกจากนี้ยังไม่มี ความมีระเบียบวินัยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น

3. เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท โดยมีแผนงานมุ่งประกันให้ชนบทพออยู่พอกิน และช่วยเหลือตัวเองมากที่สุด โดยแผนที่สำคัญคือ การสร้างงานในชนบท

4. เน้นการแปลงแผน ไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผลต่อประชาชนอย่างแท้จริง

5. ให้เอกชนมีบทบาทในการร่วมมือ ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ มีการออกกฎหมายรับรอง ภาคเอกชน

แผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) มีวัตถุประสงค์หลักที่ ให้คนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเป้าหมายคือ การพัฒนาคนให้เป็นคนดี

แผนพัฒนาฉบับที่ 6 เน้นที่การพัฒนาแก้ปัญหาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัญหาหลักทางเศรษฐกิจสังคม เพราะคนเป็นกำลังสำคัญของระบบเศรษฐกิจ เพื่อตอบสนองความเจริญเติบโตของประเทศ

ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีแนวทางการพัฒนา คือ เน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ ธุรกิจอุตสาหกรรม อย่างต่อเนื่องและมีการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการกระจายรายได้ และขยายการพัฒนาระหว่างเมืองและชนบท ผลจากการพัฒนาตามแผนของเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ผ่านมานั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน

ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) มีแนวทางการพัฒนา คือ มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยกำหนดให้การพัฒนาคือ เป็นวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนา และเน้นในเรื่องการบริหารจัดการและการกระจายอำนาจ การวางแผนลงไประดับล่าง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

จะสังเกตได้ว่า แผนพัฒนาทุกฉบับที่ประกาศใช้นั้น เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลของการพัฒนาทำให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตมากขึ้น รวมทั้งขนาดของประชากรก็เพิ่มมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาฉบับที่ 1-4 ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็จริง แต่ข้ามากปัญหาเรื่องความจนรวยได้เกิดขึ้น ต่อมาฉบับที่ 5 จึงเน้นไปที่การกระจายรายได้ไปสู่ชนบท

เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ได้เน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของชนบท โดยเฉพาะแผนการดำเนินชีวิตแบบเดิมที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลจากการพัฒนาระบบต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการคมนาคม รัฐได้มีนโยบายสร้างถนนจากชนบทไปสู่ท้องตลาด ในปี พ.ศ. 2518 มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 50 ของระยะทางทั้งหมด เป็นร้อยละ 59 ของระยะทางทั้งหมดในระยะเวลาเดียวกัน

การคมนาคมนั่นเอง ทำให้ชาวบ้านได้มีความสะดวกในการส่งสินค้า และการติดต่อกับกลุ่มคนภายนอก ทำให้เห็นรูปแบบต่างๆของการดำเนินชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจระหว่างหมู่บ้านและด้านพิธีกรรมต่างๆ

2. ด้านเศรษฐกิจ แผนพัฒนาทุกฉบับ เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการแข่งขันกันในเรื่องของการตลาด ดังนั้น เพื่อเน้นผลผลิตจึงจำเป็นต้องเอา เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในหมู่บ้านจากการที่ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เป็นแบบพออยู่พอกิน เป้าหมายการผลิตอยู่ที่การผลิตเพื่อขายมากกว่าการเก็บไว้บริโภคเอง จึงเกิดการจ้างงาน เช่น ในการทำงานของคนบ้านก็ใช้ การจ้างแทนการลงแขก เครื่องมือใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น ภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ก่อให้เกิด ความต้องการผลผลิตมากขึ้นรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเดิมของชาวบ้านได้หายไป การอาศัยกันจะอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์

3. ด้านบริการทางสังคม เมื่อเศรษฐกิจขยายตัวมากขึ้น งานบริการด้านสังคมต่างๆ ก็ขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น

- งานบริการด้านสาธารณสุข ได้เข้ามาทดแทนการแพทย์แผนโบราณของชาวบ้าน
- งานด้านการศึกษา มีการขยายการศึกษามากขึ้น ทัศนคติใหม่ๆ ค่านิยมใหม่ๆ เข้ามาแทนแบบเดิม
- งานด้านการปกครอง หน่วยงานของรัฐมีการขยายตัวเข้าสู่ระดับหมู่บ้าน ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการปกครองตนเองได้เต็มที่ โดยอาศัยรัฐเป็นเสียงคอยสนับสนุนให้คำแนะนำ

- งานด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น ได้เข้ามาสู่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นจุดใหญ่ของการเปลี่ยนแปลง อันมาพร้อมกับความเจริญด้านเทคโนโลยี รวมทั้งเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการรับทราบข่าวของชาวบ้านได้เร็วขึ้น

4. ด้านสังคม จากการประกาศใช้แผนพัฒนา มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยเน้นด้านการศึกษา สถาบันครอบครัว มีการวางแผนครอบครัวดีขึ้น เป็นระบบขึ้น มีการควบคุมจำนวนประชากร

ในด้านการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านแบบเดิมๆ ถึงแม้จะมีปฏิบัติอยู่ แต่ก็ได้รับผลจากการพัฒนาเช่นกัน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ในที่นี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาพิธีกรรมชีวิต ของชาวบ้านหนองกุงชนสารว่า มีการเปลี่ยนแปลงอันมาจากผลของการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำสิ่งใหม่ คือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เพราะเป้าหมายหลักของการผลิตคือ การขาย ดังนั้นจึงมีการจ้างงาน เพื่อขยายผลผลิต เพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจเจริญมากขึ้น ระบบต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้เข้าสู่หมู่บ้าน

- การรักษาพยาบาล ก็ได้รับความสะดวกจากการแพทย์สมัยใหม่ที่ทำให้ความปลอดภัยสูง ดังนั้น พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาของชาวบ้านจึงค่อยๆ ลดบทบาทลงไป รวมทั้งพิธีกรรมการคลอด ซึ่งผู้ศึกษาได้พบว่า การคลอดหรือพิธีกรรมการเกิดของชาวบ้านหนองกุงชนสาร เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะผลมาจากการทำคลอดแบบเดิมมีความปลอดภัยน้อย เสี่ยงต่อการตาย ดังนั้น เมื่อมีการแพทย์สมัยใหม่เข้าสู่หมู่บ้าน เมื่อได้ทดลองปฏิบัติแล้วเห็นว่าดี จึงยอมรับบริการการแพทย์สมัยใหม่ ส่งผลให้การปฏิบัติแบบเดิมลดความสำคัญลงไป เช่น การทำคลอดแบบเดิมใช้ หมอตำแย ก็หันมาใช้หมอแผนปัจจุบัน ข้อเข่าต่างๆ เกี่ยวกับอาหารที่เคยปฏิบัติ ก็ถูกยกเลิก เพราะคำแนะนำของแพทย์สมัยใหม่

- การศึกษา มีการขยายการศึกษาเข้าสู่ชนบทมากขึ้น เมื่อเยาวชนได้รับการศึกษามาแนวคิดใหม่ๆ ที่ได้รับมา จะทดแทนความเชื่อในเรื่องเดิม

การศึกษาในหมู่บ้านหนองกุงชนสนั้น เริ่มเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เป็นปีที่เริ่มสร้างโรงเรียน และมีการขยายการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จนปี พ.ศ. 2536 ก็ขยายการศึกษาออกไปจนถึง ม. 3 จนปัจจุบันนอกจากนั้นชาวบ้านยังได้รับการศึกษาในระบบใหม่มากกว่าเดิม อันเป็นผลมาจากการขยายหรือกระจายความเจริญสู่ชนบท ทำให้ชาวบ้านได้รับสิ่งใหม่ และแนวคิดใหม่จากการศึกษา มาทดแทนความเชื่อแบบเดิม รวมทั้งระบบเกษตรแผนใหม่ที่เป็นโครงการพัฒนา เช่น ชาวบ้านรับเอาการศึกษา วิธีการทำนาแบบรวดเร็วกว่าเดิม โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรเข้าช่วย ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการเกษตร

- การสาธารณสุขปโลก ได้เข้าสู่หมู่บ้านชนบท อันเป็นผลผลิตจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ที่มีการขยายสาธารณสุขปโลกต่างๆ เข้าสู่ชนบท เช่น ถนนหนทาง โรงเรียน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน เช่น การสร้างถนน ทำให้ชาวบ้านสามารถเดินทางไปติดต่อกับชุมชนนอกบ้านได้มากขึ้น

- การไฟฟ้า อาจเป็นเครื่องวัดความเจริญของหมู่บ้าน เพราะไฟฟ้าสามารถนำเทคโนโลยีอื่นๆ เข้ามาสู่ชุมชน เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ และประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ในครัวเรือน เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เป็นต้น โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นเครื่องขยายข่าวทางราชการ และนำวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้าสู่หมู่บ้าน เช่น ในงานศพของชาวอีสาน แต่ก่อนจะไม่มีการวางพวงหรีด ต่อมามีการนำพวงหรีดมาแสดงความเสียใจ อันเป็นผลพวงจากการได้รับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมถิ่นกลาง เป็นผลมาจากความเจริญที่สามารถถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ นั้นเอง

- ประปา ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกมากขึ้น ไม่ต้องหาน้ำเหมือนแต่ก่อน เวลาจัดงานพิธีต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรือแม้กระทั่งตาย ก็ไม่มีการเอาแรงในการจัดหาน้ำเตรียมงาน ทำให้วัฒนธรรมการเอาแรงบางอย่างหายไป

- โทรศัพท์ เป็นสื่อสารติดต่อที่มีบทบาทอย่างหนึ่ง ทำให้ชาวบ้านใช้โทรศัพท์ติดต่อกันกับคนที่อยู่นอกชุมชนได้อย่างสะดวก รวมทั้งลูกหลานที่เข้ามางานในกรุงเทพฯ

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทุกฉบับที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับประเทศเป็นต้นมาจนถึง ระดับย่อยลงมาเป็นจังหวัด และอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน รวมทั้งระดับครอบครัว ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต ของชาวบ้าน เช่น ในหมู่บ้านหนองกุงชนสน สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ พิธีกรรมชีวิตทั้ง 4 อย่าง ได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เช่น

- การแต่งงาน ที่หันมาเน้นเรื่องคำสินสอด เพราะความต้องการหน้าตาทางสังคม รวมทั้งแสดงให้เห็นฐานะทางเศรษฐกิจของคู่สมรสด้วย

- การเกิด การแพทย์สมัยใหม่เข้ามามีบทบาท ให้ความปลอดภัยสูง ทำให้ความเชื่อเรื่อง ของชะล่า ของชาวบ้านบางอย่างหายไป เช่น เรื่องชะล่าในการกินอาหาร ทั้งนี้เป็นผลมาจากการกระจายความเจริญ ด้านการแพทย์ที่ประกาศไว้ในแผนพัฒนา นั้นเอง

- การบวช เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลพวงมาจากแผนพัฒนา เช่น ระยะเวลาบวชของคนในปัจจุบัน จะน้อยลงซึ่งเป็นผลมาจากการขยายการศึกษา เช่น คนที่ได้รับการศึกษาสูงเมื่อจบมาทำงานแล้ว การบวชแต่ละครั้ง ต้องจำกัดเพราะต้องรีบไปทำงานตามหน้าที่ รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขัน ทำให้ชาวบ้านต้องมีแรงงานเพิ่ม ดังนั้น การบวชจึงลดความสำคัญลง รวมทั้งวัดก็หมดหน้าที่จัดการศึกษาทำให้คนสนใจบวชน้อยลง ดังนั้น การที่พิธีกรรมการบวชนั้น เปลี่ยนแปลงอาจเป็นเพราะผลพวงจากการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ

- การตาย เป็นพิธีกรรมชีวิตของ ชาวบ้านหนองกุงธนาสารอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง เพราะผลจากการพัฒนา เช่น การใช้ยาฉีดศพ แทนการพอกด้วยสมุนไพร การรู้จักวิธี ทำให้ศพมีกลิ่นน้อยมากขึ้น อันเป็นผลพวงมาจาก การพัฒนาเทคโนโลยี ทางการแพทย์ หรือการสาธารณสุข

ดังนั้น การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชาวบ้าน จริงดังสมมติฐานข้อที่ 4

สมมติฐานข้อที่ 5

การเป็นเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

การกลายเป็นเมือง คือ การที่ชาวชนบทได้รับอิทธิพลของเมืองโดยอิทธิพลของเมือง จะมีทั้งแนวคิด ทักษะคติ และวัฒนธรรมทั้งมีการดำรงชีวิตแบบชาวเมือง การกลายเป็นเมืองนั้น จะมีลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น
2. เป้าหมายการผลิตเพื่อการขาย
3. เปลี่ยนจากการใช้แรงงานสัตว์มาเป็นเครื่องจักรกล
4. เปลี่ยนจากชุมชนมาเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่น

ในชุมชนบ้านหนองกุงธนาสาร เป็นชุมชนที่มีลักษณะของความเป็นเมือง แม้จะเป็นเมืองไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะมีลักษณะของสังคมที่กำลังจะเข้าสู่ความเป็นเมือง คือ

ในหมู่บ้านหนองกุงธนาสารนั้น มีการนำเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ เช่น

- เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์

- เทคโนโลยีเครื่องอำนวยความสะดวกในบ้าน เช่น หม้อหุงข้าว ตู้เย็น เครื่องปั่น เครื่องบด รวมทั้งเตารีดไฟฟ้า เป็นต้น

- เทคโนโลยีด้านการผลิตการเกษตร เช่น รถไถนา รถไถนาเดินตาม หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าควายเหล็ก รถสีข้าวหรือนวดข้าว เป็นต้น

ในบ้านหนองกุงธนาสาร เทคโนโลยีเหล่านี้นับว่ามีอิทธิพลมาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการเกษตร ที่ชาวบ้านแทบทุกหลังคาเรือน จะต้องมีรถไถแบบเดินตามไว้ เพราะต้องการความรวดเร็ว

ในการทำนา อันเป็นผล เพราะความแห้งแล้ง ต้องรีบทำให้ทันหน้าฝนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เป็นเพราะแรงงานในครอบครัวไม่มีพอ จึงต้องอาศัยการใช้เครื่องมือที่มีความรวดเร็ว ในการทำนา และให้ผลประโยชน์สูง ดังนั้น เครื่องมือสมัยใหม่จึงเข้ามามีบทบาท โดยเฉพาะเครื่องมือที่แรง เพื่อให้เกิดผล เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยแบบเดิม จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จากจำนวน 50 หลังที่สอบถามจะใช้ปุ๋ยในการทำนา

พืชที่ชาวบ้านปลูกในปัจจุบัน บ้านหนองกงธนสาร ได้ให้ความสนใจพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย จะพบว่า เป็นที่นิยมปลูกมาก สาเหตุที่ชาวบ้านนิยมปลูกอ้อย จากการศึกษาพบว่า อ้อยจะให้ผลกำไรดีกว่าข้าว ซึ่งเหตุผลมาจากการต้องการเงิน เพื่อใช้ซื้อวัตถุดิบอำนวยความสะดวกบางประเภท เช่น โทรศัพท์ วิทยุ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสื่อสาร รถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีในการเดินทาง ไปติดต่อด้วยตัวเอง จึงพบว่า มีเป็นจำนวนมากภายในหมู่บ้าน

พืชเศรษฐกิจอย่างอื่นในหมู่บ้านนอกจากอ้อยและข้าวแล้ว ไม่พบชาวบ้านนิยมปลูก แรงงานที่ใช้ในการปลูกอ้อย จะมีทั้งแรงงานของเครื่องกลและแรงงานสัตว์ ในการไถเตรียมดิน จะเป็นแรงงานของเครื่องจักรกล พอดีประเภทหนึ่งที่เรียกว่า ไถดินกลบอ้อยที่ปลูก เรียกว่า ไถกลบ จะใช้แรงงานของสัตว์

ผลจากสังคมที่เข้าสู่ความเป็นเมืองนี้เอง โครงสร้างต่างๆอันเป็นหน้าที่หลักของสังคม ในหมู่บ้านก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตาม เช่น

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของชาวบ้านพุ่งเป้าหมายคือ เพื่อการขาย แม้จะมีส่วนหนึ่งที่เก็บไว้บริโภคเองเหมือนกัน เครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต

2. โครงสร้างทางสังคม ประชากรในหมู่บ้านได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะความปลอดภัยสูงจากการเสียชีวิตตั้งแต่เยาว์วัย

- การปกครองในหมู่บ้านหนองกงธนสาร มีลักษณะเป็นทางราชการมากขึ้น เช่น ในปัจจุบันมีการเลือกตั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน เช่น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านมีส่วนในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น และรู้จักหน้าที่ของตัวเองมาก ในบ้านหนองกงธนสารนั้นมีสถานที่ทำการของ อบ.ต. ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเอง โดยผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้เปลี่ยนบทบาทของตัวเองมาเป็นผู้ทำตามกฎ และเป็นผู้บริการให้ความช่วยเหลือประชาชน มิใช่เป็นเจ้าของชาวบ้านเหมือนก่อน

- การแพทย์เพื่อสาธารณสุข ชาวบ้านอาศัยเครื่องทางวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่มากขึ้น แม้ชาวบ้านจะมีความเชื่อในเรื่องของการรักษาแบบเดิมอยู่เป็นจำนวนมาก

- ครอบครัวของชาวบ้านมีลักษณะเล็กลง เพราะไม่ต้องการแรงงานมาก อันเนื่องมาจากความเจริญทางการแพทย์ที่มีการคุมกำเนิด หรือการวางแผนครอบครัวที่ดี และเพราะเครื่องมือในการทำงานภาคเกษตรเจริญขึ้น

- การคมนาคม การติดต่อสื่อสารในหมู่บ้าน ได้รับความสะดวกมากขึ้น เพราะความเจริญด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และถนนหนทางที่ได้รับการพัฒนา เพื่อความสะดวกในการเดินทาง

- สาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา ได้รับหรือจัดให้มีใช้ในหมู่บ้าน เพื่อเน้นความทันสมัยมากขึ้น

- การศึกษา ชาวบ้านได้รับการศึกษาที่ดีกว่าเดิม รวมทั้งปัจจุบันคนจะได้รับการศึกษามากขึ้น เพราะการขยายโอกาสสู่ชนบท ดังนั้น ค่านิยมของเมืองจึงเข้าสู่หมู่บ้านพร้อมกันกับการศึกษา

จะสังเกตได้ว่า สังคมที่จะเข้าสู่ความเป็นเมือง จะเน้นวัตถุเป็นสำคัญ ดังนั้นวัตถุนี้อเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นอกเหนือจากทัศนคติใหม่ๆ ดังจะเห็นได้จากประเพณีชีวิตของชาวบ้านที่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะอิทธิพลของวัตถุ และแนวคิดใหม่ๆ ที่มีลักษณะของความเป็นเมือง เช่น

พิธีกรรมการเกิด เป็นพิธีกรรมชีวิตของชาวบ้านพิธีหนึ่งที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง เพราะอิทธิพลของภาวะความเป็นเมือง เช่น ครอบครัวมีการวางแผนครอบครัวที่ดี อันเป็นผล เพราะ การขยายระบบสาธารณสุขเข้าสู่หมู่บ้าน คู่สมรสจะได้คำแนะนำเป็นอย่างดีจากสาธารณสุขหมู่บ้านเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กแบบสมัยใหม่

ดังนั้น ในบ้านหนองกุงชนสาร พิธีกรรมการเกิดก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เช่น ทัศนคติในเรื่องความเชื่อของคนตั้งครรภ์ว่า เด็กจะดีและสมบูรณ์นั้นจะต้องได้รับสิ่งดีประทานมาจากความเชื่อถือ เช่น การสร้างพระพุทธรูป การสร้างรูปสักการะของคนที่เราพนับถือ เป็นต้น จะทำให้ลูกที่อยู่ในครรภ์ปลอดภัยและเป็นคนดี แม้แต่ในเรื่องของอาหารที่มีการห้ามทิ้งขยะตั้งครรภ์และหลังคลอดออกมาแล้ว ความเชื่อเหล่านี้ได้หายไปจากหมู่บ้านเป็นส่วนมาก เพราะการศึกษาที่ได้รับส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะการได้รับการรักษาที่ทันสมัยกว่าของระบบการแพทย์สมัยใหม่

แนวคิดเดิมๆ ของชาวบ้านได้หายไป รวมทั้งวัสดุที่ใช้ในการประกอบการทำคลอด ในปัจจุบันล้วนแต่ให้ความปลอดภัยสูง ดังนั้น ชาวบ้านจึงละการปฏิบัติแบบเดิมๆ เช่น พิธีเอาลูกลงอุ้ (เปล) พิธีการฮอนกระดิ่ง พิธีกรรมการเอาลูกนอนที่กระดิ่ง เป็นต้น ถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะกับเด็กมาก ดังนั้น ผลพวงจากลักษณะของสังคมชาวบ้าน ที่จะก้าวเข้าสู่ความเป็นเมือง จึงทำให้การปฏิบัติบางอย่างของพิธีกรรมการเกิด ได้ถูกละเลยไม่ปฏิบัติตาม เพราะเห็นว่าไม่มีประโยชน์ของชาวบ้าน

พิธีกรรมการบวช นับเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะผลพวงจากสังคมที่กำลังเข้าสู่ความเป็นเมือง หรือพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ดังจะสังเกตเห็นหลายๆ อย่าง เช่น ในพิธีกรรมการบวช มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เช่น การแห่นาจจะใช้รถแทนคนหาม วัตถุใหม่ๆ ได้เข้ามาแทนที่การผลิตด้วยตัวเอง เช่น บาตร จีวร สำหรับการบวชพระ ชาวบ้านจะไม่ทำเอง แต่จะหาซื้อมาจากตลาด

เหตุผลที่ชาวบ้านมีกำลังซื้อ อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายที่การขยาย ทำให้ชาวบ้านมีรายได้พอที่จะซื้อสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ไม่จำเป็นต้องตัดเย็บเอง

เป้าหมายของการบวชในปัจจุบันมิใช่อยู่ที่การศึกษา แต่เป้าหมายการบวช อยู่ที่ทดแทนคุณของบิดามารดา ระยะการบวชลดลง อันเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน รวมทั้งรูปแบบการประกอบอาชีพต่างๆ กับของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีเวลาในการบวชน้อยลง เพราะระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้ชาวบ้านต้องบวชนานๆ ผู้ที่บวชต่างรีบลาสิกขาออกมาทำงาน เนื่องจากแรงงานของหนุ่มสาวส่วนมาก เข้ามาทำงานในภาคนอกภาคการเกษตร คือภาคอุตสาหกรรมในเมือง รวมทั้งในหมู่บ้านมีการจ้างงานเป็นบางครั้งในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ฤดูกาลปลูกข้าว หรือฤดูกาลมือทำการเกษตร เมื่อมีการจ้างงาน ดังนั้น ชาวบ้านจึงหันไปให้ความสนใจในเรื่อง การทำมาหากินมากกว่า ช่วงระยะเวลาที่บวชจึงสั้นลง

ในพิธีกรรมการบวชนั้น มีหลายอย่างที่เน้นวัตถุ อันเป็นลักษณะของสังคมเมือง คือวัตถุที่นำมาใช้ในงานบวชนั้น ส่วนมากจะได้มาจากการซื้อขาย รวมทั้งข้าวปลาอาหาร ในการจัดพิธีกรรมส่วนมาก จะเป็นของที่ได้อาจจากการซื้อขาย การพึ่งพากันระหว่างญาติพี่น้อง ส่วนมากจะเป็นการเสียดสละ ในเรื่องของการช่วยแรงงานมากกว่าเงิน ส่วนผู้ที่ช่วยเหลือเรื่องเงินนั้น จะต้องออกบัตรเชิญให้ผู้ที่จะถูกเชิญเป็นแขกพิเศษ

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า ภาวะทันสมัย คือ การกลายเป็นเมืองมีลักษณะทำให้พิธีกรรมการบวชเปลี่ยนแปลง ไปตามเหตุการณ์ของบ้านเมือง

- พิธีกรรมการแต่งงาน การแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในหมู่บ้าน พิธีกรรมการแต่งงานนับว่า เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ตกอยู่ภายใต้กฎของการเปลี่ยนแปลง

ลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางพิธีกรรมการแต่งงาน ซึ่งสาเหตุใหญ่มาจากเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะการแต่งงานในหมู่บ้านเป็นเครื่องวัดเศรษฐกิจ คือ เงินทองจะกลายมาเป็นตัววัดฐานะทางเศรษฐกิจของคู่บ่าวสาวและเป็นเครื่องวัดฐานะทางสังคมของคู่บ่าวสาว

เครื่องประกอบในพิธีกรรมการแต่งงาน บางอย่างจะใช้วัสดุจากภายนอกหมู่บ้าน แบบแผนการแต่งงานส่วนมากยังเป็นการปฏิบัติตามประเพณี มีการเปลี่ยนแปลงบ้างในเรื่องของการจัดงาน เพราะมีความสิ้นเปลืองในการเลี้ยงแขก ค่าสินสอด เพิ่มขึ้นมากตามเศรษฐกิจ

ส่วนชีวิตหลังแต่งงาน จะนิยมให้ฝ่ายชายไปอยู่ที่บ้านของผู้ที่เป็นภรรยาซึ่งจะอยู่ปีหรือสองปีแล้วแต่คู่บ่าวสาว คู่แต่งงานบางคู่ก็อยู่บ้านพ่อแม่ แค่วันสองวัน เพราะต้องเข้ามาทำงานในเมืองหลวง

ส่วนการแบ่งมรดก ยังจะได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ลูกคนเล็กอาจจะได้รับส่วนของพ่อแม่ในหมู่บ้านหนองกงชนสาร มีการแต่งงานกับชาวต่างชาติถึง 44 ครอบครัว รวมทั้ง 3 หมู่ อันเป็นผลเพราะความเจริญด้านอุตสาหกรรมในเมือง ที่ทำให้ชาวบ้านมาขายแรงงานในกรุงเทพฯ มีโอกาสได้พบปะกับชาวต่างชาติ ดังนั้น จึงมีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์

ในการจัดพิธีกรรมการแต่งงาน วัตถุประสงค์ใหม่ๆ เข้ามามีบทบาทในพิธีกรรม เช่น ในเรื่องของข้าวปลาอาหาร ก็สามารถหาได้จากตลาดแทนการหามาเอง อันเนื่องจากชาวบ้านมีกำลังซื้อ เป็นผลมาจากเงินเก็บสะสมไว้จากการขายพืชเศรษฐกิจ ที่เก็บไว้เพื่อใช้ในพิธีกรรมนี้โดยเฉพาะการขายตัวค้ำ เศรษฐกิจนี้เอง ช่วยให้ชาวบ้านมีฐานะทางการเงิน เช่น สังเกตได้จากการที่ฝ่ายชายจ่ายค่าสินสอดเป็นจำนวน เลข 6 หลัก จาก 4-5 หมื่นบาท จนกระทั่ง 1 แสนบาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจที่ขยายตัวขึ้น ชาวบ้านก็มีเงินมากขึ้น การแต่งงานจึงเรียกค่าสินสอดตามภาวะเศรษฐกิจที่เข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการศึกษา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการแต่งงาน เพราะเมื่อรัฐขยายโอกาสทางการศึกษามากขึ้นเท่าไร ลดการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อีกเท่าไร ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความชำนาญเพิ่มขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการศึกษาทัศนคติในเรื่องของการแต่งงานจึงเปลี่ยน เช่น การเลือกคู่ครองสมัยก่อนผู้ที่มีหน้าที่เลือกคือ พ่อ-แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ ส่วนผู้ที่เป็นคู่บ่าวสาว บางทีก็ไม่เคยเจอหน้ากันก็มี ต่อมาการเลือกคู่ในปัจจุบันของชาวบ้าน จะอยู่ที่คู่บ่าวสาวเอง ซึ่งกว่าจะถึงวันนี้ ก็ผ่านขั้นตอนต่างๆ มากมาย รวมทั้งทัศนคติในการครองเรือนของชาวบ้านจะแตกต่างจากก่อน ผู้ชายและผู้หญิงที่แต่งงานจะมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ถึงแม้จะมีลักษณะคำสอนว่า ผู้ที่เป็นใหญ่ในครอบครัว หรือผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ชายก็ตาม ทั้งนี้เกิดมาพร้อมกับภาวะความทันสมัยของชาวบ้านนั่นเอง

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า ภาวะทันสมัยหรือการกลายเป็นเมือง ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการแต่งงาน

- พิธีกรรมการตาย เป็นประเพณีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่ตกอยู่ภายใต้กฎของการเปลี่ยนแปลง พิธีกรรมการตายเป็นพิธีกรรมในช่วงสุดท้ายของชีวิตของทุกคน ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเหมือนกันหลังจากที่ตายแล้ว ส่วนแบบแผนของการปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความนิยมของแต่ละหมู่บ้านแต่ละชุมชน

พิธีกรรมการตายของชาวบ้านหนองกุงธนสาร เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่สำคัญของชาวบ้าน ซึ่งได้รับการปฏิบัติมาจนปัจจุบัน แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาไม่มีใครปฏิเสธได้เลยว่า การปฏิบัติตามแบบแผนประเพณีมันจะคงอยู่แบบเดิม แต่อย่างไรก็ตาม แบบแผนการปฏิบัติของชาวบ้านนั้น อาจจะมีการแตกต่างจากเดิมไม่มาก เพราะสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมมักจะเป็นองค์ประกอบอย่างอื่นๆ รอบข้าง รวมทั้งวัสดุที่ใช้จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จะหาได้จากท้องตลาดมากกว่า การทำเอง เช่น โลงศพจะหาได้จากท้องตลาด ซื้อจากท้องตลาด ดอกไม้ในงานศพมีบางส่วนที่อาศัยใช้วัสดุจากท้องตลาด การแต่งตัวของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นสากลมากขึ้น รู้จักแต่งตัวด้วยชุดดำ อันเป็นอิทธิพลของสังคมเมือง เพราะแต่ก่อนงานศพของชาวบ้าน จะแต่งตัวยังงี้ก็ได้ขอให้ดูสภาพ

การขนย้ายศพก็ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้รถเข็นแทนคนหาม การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์รักษาศพให้อยู่ได้หลายวัน โดยที่ศพไม่ส่งกลิ่นเหม็นในช่วงเก็บไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะความเจริญด้านบริการต่างๆ เช่น งานด้านสาธารณสุข ด้านการสื่อสาร คมนาคม เป็นต้น รวมทั้งสาธารณูปโภคต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น งานด้านสาธารณสุข จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการรักษาสุขภาพ ใช้วิธีฉีดยาสมัยใหม่ แทนการพอกด้วยสมุนไพร การคมนาคมที่สะดวก ทำให้เคลื่อนย้ายศพได้สะดวก เช่น การใช้รถแทนการใช้คนหามด้านสาธารณูปโภค เช่น ประปา จะลดการเอาแรงในการช่วยกันจัดหาน้ำมาเตรียมไว้ใช้ในการทำงาน ไฟฟ้า จะช่วยให้ชาวบ้านได้เห็นสิ่งที่ภาคอื่นๆ ปฏิบัติ เพราะผลผลิตทางเครื่องสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ ดังนั้น ความสะดวกสบายของการสื่อสาร จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การนุ่งผ้าสีดำ ไปร่วมพิธีศพ เป็นต้น

จากที่กล่าวมา วัตถุประสงค์จะเป็นตัวหลักในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะให้ความสะดวกรวดเร็วกว่าสิ่งเดิม การที่ชาวบ้านนิยมเอาผลผลิตทางเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ ทำให้ชาวบ้านมีลักษณะของความเป็นเมืองมากขึ้น ทั้งนี้การที่ชาวบ้านมีวัตถุประสงค์ ก็เพราะภาวะเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนมากกว่าเดิม ดังนั้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการตาย เพราะภาวะสังคมที่กำลังพัฒนาเข้าสู่ความเป็นเมือง

สรุปได้ว่า ภาวะความเป็นเมือง ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปฏิบัติบางอย่างของชาวบ้าน ในเรื่องประเพณีชีวิตทั้ง 4 อย่างนั้น เป็นจริงตามสมมติฐานข้อที่ 5

สมมติฐานข้อที่ 6

การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

การสื่อสารในที่นี้ หมายถึง การติดต่อหรือส่งข่าว โดยผ่านเครื่องมือทางเทคโนโลยี เช่น วิทยุ โทรศัพท์ เป็นต้น รวมทั้งระบบคมนาคม ที่ทำให้คนติดต่อกับคนภายนอกได้อย่างสะดวกเพื่อรับรู้ข่าวสารจากคนภายนอก เป็นต้น

การติดต่อสื่อสารของชาวบ้านหนองกุงชนสาร ในยุคแรกๆ คือการเดินทางเท้าตามทางเกวียน จากหมู่บ้านเข้าสู่ตัวอำเภอ จะใช้ระยะเวลา 1วัน-2วัน ต่อมารัฐบาลมีการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ ทำให้รัฐบาลได้ขยายหรือสร้างความเจริญเข้าสู่ชนบท ดังนั้น ในช่วงแรกรัฐบาลจึงเน้นการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน เพราะต้องการให้ชาวบ้านขนถ่ายสินค้าได้อย่างสะดวก โดยสินค้าจะเป็นสินค้าการเกษตร กับชาวเมืองได้สะดวกขึ้น ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราได้เข้ามามีบทบาทต่อชาวบ้าน

เมื่อรัฐบาลมีนโยบายจะพัฒนาชนบท โดยกำหนดไว้เป็นแผนพัฒนา เช่น แผนที่ 5 ที่มีการขยายสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน เป็นต้น

ไฟฟ้า การที่ชาวบ้านมีไฟฟ้า ก็แสดงให้เห็นว่า ไฟฟ้าเป็นเครื่องวัดความเจริญของชุมชน ไฟฟ้านี้เองเป็นตัวนำความเจริญด้านเทคโนโลยีต่างๆ เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร โทรศัพท์ วิทยุ

เป็นต้น ซึ่งสิ่งนี้จะป็นสิ่งนำความคิดใหม่มาสู่ชุมชน ทั้งนี้เพราะการได้เห็นผ่านสื่อเหล่านั้น รวมทั้งการได้ฟังจากวิทยุ

ในหมู่บ้านหนองกุงชนสาร เริ่มต้นของการตั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านใช้ทางเกวียนในการเดินทาง เข้าสู่ตัวอำเภอ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ ส่วนมากจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน ที่มักจะเดินทางไปรับข่าวสารทางราชการ ทั้งที่เป็นข่าวสารด้านการปกครอง ด้านการพัฒนา ด้านการสาธารณสุขปโภค และการพัฒนาต่างๆของรัฐบาล ดังนั้น การรับรู้ข่าวสาร ของชาวบ้าน จึงเป็นไปโดยยาก ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นน้อยเพราะ ผู้ที่นำต่อมาเป็นเพียงการถ่ายทอด ผู้ชาวบ้านเท่านั้น ส่วนโครงการหรือนโยบายที่ได้รับจากรัฐบาล ยังไม่ได้รับการปฏิบัติพอสมควร

ต่อมา พ.ศ. 2494 ชาวบ้านได้เริ่มลงมือช่วยกันตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นการปรับปรุง ถนนที่มีอยู่เดิมให้ดีกว่าเดิม ต่อมา พ.ศ. 2508 ชาวบ้านได้ตัดถนนสายใหม่แทนสายเดิม จนกระทั่ง รัฐบาลได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ สาธารณูปโภคต่างๆ จึงเข้าสู่หมู่บ้าน เพื่อขนถ่ายสินค้า ภาคการเกษตรเข้าสู่ตัวเมือง ดังนั้น เมื่อความสะดวกในการขนส่ง จึงจำเป็นที่ต้องสร้างถนน เพื่อขนถ่ายสินค้าได้สะดวก ผลที่ชาวบ้านได้รับ คือ ชาวบ้านได้รับความสะดวกในการติดต่อ ระหว่างหมู่บ้านกับตลาด คือพ่อค้าคนกลาง ในขณะที่ซื้อขายก็มีการรับทราบข่าวสารบางอย่างจาก พ่อค้าคนกลางด้วย รวมทั้งการเดินทางไประหว่างหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสแลกเปลี่ยน สิ่งที่ตัวเองได้ปฏิบัติระหว่างกัน เช่น งานทอดผ้าป่า ทอดเทียน ระหว่างหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้าน มีโอกาสแลกเปลี่ยนทัศนคติ หรือแนวคิดของแต่ละคน จากการต้อนรับพูดคุยกัน

ต่อมาเนื่องจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านได้มี โอกาสใช้สาธารณูปโภคอย่างอื่น เช่น ไฟฟ้า ประปา สถานีอนามัย โรงเรียน เป็นต้น ยิ่งทำให้ ชาวบ้าน ได้รับข่าวทุกด้านมากขึ้น เช่น ข่าวที่ได้รับจากการฟังเทคโนโลยีสื่อสาร ที่ใช้ไฟฟ้า เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โดยเฉพาะสิ่งที่ถ่ายทอดจากโทรทัศน์ เมื่อชาวบ้านดูบ่อยๆ ก็ยิ่งรู้ข่าวสารมากขึ้น เพราะยิ่งดูยิ่งทำให้ชาวบ้านรู้ข่าวสารมากขึ้น ชาวบ้านก็รู้สึกว่าคุณเองมีความทันสมัยมากขึ้น ส่วนในเรื่องของวิทยุ วิทยุอาจจะเข้าสู่หมู่บ้านก่อนโทรทัศน์ เพราะวิทยุใช้ไฟจากแบตเตอรี่ได้ ทำให้ชาวบ้านรู้ข่าวสารจากท้องถิ่นต่างๆ ได้ ส่วนสื่อที่เป็นหนังสือพิมพ์นั้น ชาวบ้านก็มีอ่านบ้าง ในระดับของผู้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งสถานที่อ่านหนังสือของชาวบ้าน คือ ศาลากลางบ้าน ห้องสมุดประชาชน

ในส่วนการขยายสาธารณูปโภคอย่างอื่น เช่น การสาธารณสุข คือการขยายสถานีอนามัย เข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการรักษา รวมทั้งพิธีกรรมการเกิดที่เปลี่ยน จากหมอด่าแย มาเป็นหมอแผนปัจจุบันทำแทน เมื่อชาวบ้านมีสถานีอนามัย มีสาธารณสุข ประจำ หมู่บ้าน สิ่งที่เปลี่ยนแปลงต่อมาก็คือ พฤติกรรมการกิน พฤติกรรมการรักษาพยาบาล เป็นต้น การกิน ของชาวบ้าน เนื่องจากได้ทราบข่าว การสาธารณสุขว่า การกินอาหารแบบสุกๆ ดิบๆ ทำให้เกิดโรคได้

จึงได้รณรงค์ให้เปลี่ยนแปลงแผนพฤติกรรมการกิน เป็นต้น รวมทั้งพฤติกรรมกรเข้ารับการรักษาโรค ทำให้ชาวบ้านหันมาพึงกรรมวิธีแบบใหม่มากขึ้น เนื่องจากได้ผลที่รวดเร็วกว่า

โรงเรียน ได้เข้ามาเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้าน เพราะได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง และถูกกำหนดให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากหลักสูตรการเรียนกำหนดโดยส่วนกลาง เพื่อให้เกิดความคิดไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งในหลักสูตรของการเรียนนั้นจะเน้นความคิดใหม่ๆ เช่น เรื่องของวิทยาศาสตร์ เรื่องของผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งก่อผลให้เกิดความอัศจรรย์ในเครื่องมือวิทยาศาสตร์ ผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์มากกว่าความเชื่อแบบเดิมๆ

พฤติกรรมการศึกษาของชาวบ้าน ได้เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ในอดีตชาวบ้านจะสามารถจบได้แค่ ป. 4 ก็ไม่มีกำลังส่งต่อ ส่วนผู้ที่จบปริญญาตรีมียังไม่มาก ในเรื่องการตั้งรกราก ผู้ที่สามารถจบปริญญาตรีได้ มีเพียง ครูใหญ่ คือ นายคำพันธ์ พระดลัษ ซึ่งดำรงตำแหน่งมาจนปัจจุบัน

ปัจจุบันชาวบ้านหนองกุงธนาสาร มีคนจบการศึกษาในระดับที่สูงได้ เนื่องจากการศึกษาช่วยยกระดับฐานะ คือ การศึกษาจะมีความสำคัญต่อการดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางสังคม นอกจากนั้น บางตัวอย่าง เช่น ครอบครัวที่มีลูกเรียนสูงๆ เมื่อจบออกมาทำงานได้รับเงินเดือนสูงๆ หากทำงานนอกบ้าน เมื่อกลับบ้านในช่วงหยุดงาน ก็จะถูกยกเป็นตัวอย่างของผู้ที่กำลังเรียนอยู่ เป็นแรงกระตุ้นอย่างหนึ่ง ให้ผู้ที่อยู่ที่หลังได้มีแรงกระตุ้น ให้ชอบพฤติกรรมกรเรียน

การเรียนรู้ตนเอง เป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดเดิมๆ ของชาวบ้าน เช่นการเรียนรู้ทำให้ชาวบ้าน รู้ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น รู้หลักการปกครองว่า ตนเองเป็นผู้มีส่วนร่วม ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐเป็นเพียงผู้บริหาร ผู้อำนวยการความสะดวกให้ เป็นผู้คอยประกาศข่าวการปกครองให้แก่ชาวบ้านได้รับรู้

เนื่องจากความเจริญด้านการสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตทั้ง 4 คือ

- พิธีกรรมกรเกิด ได้เปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคิดในเรื่องข้อห้ามต่างๆ เช่น เมื่อรายการวิทยุ โทรทัศน์ ได้แพร่ข่าวเกี่ยวกับการตั้งท้อง หญิงที่ท้องควรรักษาตัวหรือ ควรกินอาหารประเภทใด ซึ่งบางอย่างที่ชาวบ้านบอกว่า เป็นข้อชะล่า แต่ทางแพทย์สมัยใหม่บอกว่า ทานได้ เมื่อลองปฏิบัติเห็นว่า ไม่มีอันตรายใดๆ พฤติกรรมเกี่ยวกับการกินในช่วงตั้งท้องของหญิงแต่เดิมจึงเปลี่ยนไป รวมทั้งพฤติกรรมหลังคลอดก็เปลี่ยนไปด้วย

เมื่อระบบสาธารณสุขเจริญขึ้น ความปลอดภัยมีมากขึ้น ชาวบ้านจึงได้ยอมรับ แม้แต่เรื่องของการทำคลอด แต่ก่อนในหมู่บ้านจะใช้หมอดำแยะซึ่งจะทำตามกรรมวิธีที่เคยปฏิบัติมา บางกรณีก็มีข้อผิดพลาด ความปลอดภัยมีมากอาจจะทำให้แม่และเด็กทารกตายได้ ต่อมาเมื่อมีการทำคลอดแผนใหม่ที่ให้ความปลอดภัยสูงจึงนิยมเปลี่ยนมาใช้บริการแพทย์สมัยใหม่ รวมทั้งแม่หมอดำแยะประจำหมู่บ้าน ในปัจจุบันก็ยังได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และได้รับเครื่องมือในการทำคลอดที่ทันสมัยมากกว่าเดิมด้วย

พิธีกรรมการอยู่ไฟ แม้จะยังปฏิบัติอยู่ในหมู่บ้าน แต่สิ่งที่แตกต่างจากแต่ก่อนนั้นก็คือ ความเชื่อของชาวบ้านจะลดลงมากกว่าเดิม แต่ก่อนชาวบ้านเชื่อว่า พิธีกรรมการอยู่ไฟนั้น จะช่วยให้ ป้องกันอันตรายต่างๆ เช่น ภูตผี ปีศาจได้ และทำให้ร่างกายแข็งแรง ปัจจุบันเพราะการสื่อสารที่ทันสมัย ทำให้ชาวบ้านรับทราบข่าวต่างๆ จากสื่อต่างๆ รวมทั้งการประกาศข่าวของศูนย์อนามัยประจำตำบล เกี่ยวกับการคลอดว่า ไม่จำเป็นต้องอยู่ไฟก็แข็งแรงได้ ดังนั้น แม้การอยู่ไฟจะได้รับการปฏิบัติ แต่ชาวบ้านก็ไม่ใช้เวลาในการอยู่ไฟมาก แต่ก่อนผู้อยู่ไฟจะต้องอยู่ตามวันที่เขากำหนดให้ 9-11 วัน แล้วแต่กรณี ส่วนปัจจุบันผู้อยู่ไฟจะเลือกอยู่เองว่าจะนานแค่ไหน ซึ่งไม่เกิน 7 วัน หรือ 9 วัน เป็นเรื่อง แสดงให้เห็นว่า ที่ชาวบ้านลดความเชื่อถือนั้นไป เพราะได้รับข่าวสารที่ดีกว่า และไม่ต้องเสียเวลา เป็นเพราะการสื่อสาร การรับทราบข่าวสารต่างๆ ทั้งโดยทางสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ดังนั้น การสื่อสารจึงมีบทบาทมาก ในการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการเกิด

- พิธีกรรมการบวช เป็นพิธีกรรมชีวิตอย่างหนึ่งสำหรับชาวบ้านโดยทั่วไป ที่ต้องผ่านขั้นตอน ตามความเชื่อของคนที่มีต่อพุทธศาสนาว่า การได้บวชเรียนถือว่าเป็นคนสูง เป็นคนที่ผ่านขั้นตอน ทำให้คนเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

บ้านหนองกงธนสาร ถือว่าการบวชเป็นการสร้างกุศลอย่างหนึ่ง คือการตอบแทนคุณของ บิดามารดา ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของกุลบุตรผู้เข้ามาบวช แต่อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมการบวชนั้น ถึงแม้ทั่วประเทศจะมีความเป็นเอกภาพของวิธีบวช

จากการศึกษาพบว่า พิธีกรรมการบวชของชาวบ้านนั้น มีข้อแตกต่างที่แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมไม่มาก เพราะพิธีกรรมการบวชเป็นพิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ ดังนั้น จึงไม่มีใครกล้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การประกอบพิธีก่อนที่จะทำพิธีการบวชนี้เป็นเรื่องของชาวบ้าน สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมการบวชมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลง คือตัวบุคคล ที่เข้ามาบวชนั้น ต่างเป็นผู้ที่ตกอยู่ในยุคของข่าวสาร มีการศึกษาที่ศึกษามาดีแล้วเป็นส่วนมาก ดังนั้น เมื่อคนเหล่านี้เข้ามาบวช จึงไม่ค่อยมีระยะเวลาในการบวชยาวนาน

ดังนั้น หากพูดถึงการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการบวช จะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง ของระยะเวลา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ที่เข้ามาบวช ร้อยละ 90 เปอร์เซ็นต์ จะมีเวลาบวชน้อยมาก ส่วนมากจะบวชอยู่ได้แค่ 7 วัน 15 วัน เป็นอย่างมาก เหตุผลประการหนึ่ง เพราะไม่มีเวลา เนื่องจาก ต้องทำงาน และเพราะอยู่ในวัยเรียน

ซึ่งจากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีการติดต่อกับสังคมที่กว้างออกไป เช่น สังคมเมือง ที่ไม่ค่อยนิยมบวช เพราะต้องใช้เวลาแข่งขันในเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องของการหาสิ่งมาเลี้ยงชีพ ฉะนั้นการที่ชาวบ้านเปลี่ยนแปลง เป้าหมายการบวชในระยะเวลายาวนาน 3 เดือน มาเป็น 5 วันบ้าง 7 วัน บ้าง 15 วันบ้าง ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยหลักคือ

- การให้ความสำคัญต่อศาสนาน้อยลง

- การสื่อสารมวลชน ซึ่งในที่นี้หมายถึง การติดต่อระหว่างกลุ่มคนและการดู หรือรับผ่านจากสื่อต่างๆ

การติดต่อระหว่างกลุ่มคน คือคนในหมู่บ้านได้ติดต่อระหว่างคนในหมู่บ้านที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น ในเมืองหลวง หรือจังหวัดอื่น เมื่อเข้าสู่สังคมที่เจริญกว่าคลุกคลีกับคนที่มีความคิดในเรื่องเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ติดต่อรับเอาแนวความคิดแบบคนเมืองมาใช้ ดังนั้น ความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมการบวชจึงลดน้อยลง เพราะคนต้องการใช้เวลาในการทำมาหาเลี้ยงชีพของตัวเอง

ส่วนข่าวสารต่างๆ เช่น ข่าวราชการ ความสารความรู้เรื่องการเกษตร ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสารงานท้องถิ่น ข่าวการเมือง ข่าวการศึกษา ข่าวมรดก ข่าวต่างประเทศ ข่าวพัฒนา ข่าวบันเทิง ข่าวเหล่านี้ชาวบ้านรับผ่านได้จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เมื่อมีสื่อเหล่านี้กระจายข่าว ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ความเคลื่อนไหวของสิ่งรอบตัว และรวมทั้ง ข่าวบันเทิงในยุคใหม่ที่สามารถดึงดูดจิตใจวัยรุ่นได้มากกว่าการเข้าวัดฟังธรรม จากการศึกษาพบว่า วัยรุ่นส่วนมากในหมู่บ้าน นิยมร้องเพลงสากลหรือเพลงสตริง มากกว่าเพลงพื้นบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคลั่งไคล้ ต่อวัฒนธรรมต่างชาติมากกว่าวัฒนธรรมของตน ดังนั้น เมื่อเข้ามาบวชจึงเป็นแต่ มีความต้องการตอบแทนคุณของพ่อแม่ บวชตามประเพณีผู้ที่เข้ามาบวชส่วนมาก มีความคิดรักสนุกมากกว่าหาความสงบ ดังนั้น เมื่อเข้ามาบวชจึงอยู่ไม่ได้นาน

ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่าการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะการติดต่อสื่อสารมันจะเป็นไปในรูปแบบใดก็ตาม เพราะการสื่อสารทำให้ผู้รับข่าว มีการคิดหาหนทางในการพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น รวมทั้งรู้จักพัฒนาอาชีพของตัวเองด้วย ซึ่งการติดต่อสื่อสารนี้เอง เป็นปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอาชีพและพิธีกรรมของชาวบ้าน รวมทั้งพิธีกรรมการบวชด้วย

พิธีกรรมการแต่งงาน บ้านหนองกงฐนสารหรือที่แห่งไหนๆ การแต่งงานของชาวบ้านหนองกงฐนสารนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ทั้งในด้านระเบียบพิธี แบบแผนการปฏิบัติ ซึ่งแบบแผนการปฏิบัติ มีการเปลี่ยนแปลงไม่มาก ส่วนที่เปลี่ยนแปลงจะเป็นองค์ประกอบอย่างอื่น เช่น การเลือกคู่ครอง การเรียกสินสอดหรือค่าครอง ชีวิตหลังแต่งงาน บทบาทของผู้หญิงหลังแต่งงาน

ในอดีตชาวบ้านหนองกงฐนสารนิยมแต่งงานในกลุ่มเดียวกัน คือในบ้านเดียวกันเท่านั้น ไม่มีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ ปัจจุบันหลังจากการคมนาคมสะดวกขึ้น ชาวบ้านได้มีการติดต่อกับคนภายนอกบางพวกขึ้น ทำให้ชาวบ้านแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ รวมทั้งระหว่างหมู่บ้าน

ความแตกต่างหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมานี้ ส่วนหนึ่งเพราะเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้าสู่หมู่บ้าน อันเนื่องมาจากการขยายสาธารณูปโภคต่างๆ โดยเฉพาะผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ เช่น ยานพาหนะที่สะดวก การติดต่อระหว่างหมู่บ้านที่ค่อนข้างไปมาหาสู่โดยสะดวก รวมทั้งการที่หมู่บ้านมีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยที่สุดในการติดต่อในหมู่บ้าน

ส่วนในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทัศนคติต่อการแต่งงาน สาเหตุคือ ความเจริญด้านการสื่อสารที่ชาวบ้านยุคใหม่ได้รับ

จากการสอบถามเห็นว่า หนุ่มสาวในสมัยปัจจุบัน นิยมใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี เป็นสื่อในการเกี่ยวพาราสี เช่น การที่หนุ่มๆ มีมอเตอร์ไซด์นั้น ทำให้เรียกคะแนนจากสาวๆ ได้ การที่มีพาหนะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ทำให้โอกาสแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านมีมากขึ้น

ส่วนทัศนคติต่อการเลือกคู่ครองนั้น คู่บ่าวสาวส่วนมากจะเป็นผู้เลือกเอง โดยจะผ่านความเห็นชอบของผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะหนุ่มสาวต้องการทำตัวให้ทันสมัย คือมีสิทธิ์เลือกคู่ครองด้วยตัวของเขาเอง เหตุผลเพราะความเจริญด้านการศึกษา ชาวบ้านนิยมส่งลูกๆ เข้าเรียนในตัวอำเภอ ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่หนุ่มสาวจะได้พบกัน ในขณะที่เรียน ขณะเดียวกันก็เป็นการเก็บเกี่ยวแนวคิดใหม่ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านการเรียนด้วย ซึ่งส่วนมากก็อยู่ในหลักสูตรการเรียน ทำให้หนุ่มสาวเกิดแนวคิดใหม่ๆ เช่น เห็นว่าการแต่งงานเป็นเรื่องครอบครัวเรา ดังนั้น จึงควรมีสิทธิ์เลือกเอง

ส่วนเรื่องค่าสินสอดที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เป็นผลมาจากการได้ติดต่อกับคนภายนอก รวมทั้งการรับข้อมูลข่าวสารการเกษตรจากเกษตรตำบลและอำเภอ ทำให้ชาวบ้านรู้จักพัฒนาอาชีพของตัวเองจนสามารถมีเงินเก็บออมได้ ดังนั้น ค่าสินสอด ในปัจจุบันจึงถือว่าค่อนข้างแพงสำหรับชนบท เพราะเป็นเลข 6 หลักก็มี ส่วนราคาสินสอดที่นิยมกัน จะมีตั้งแต่ 4 หมื่นขึ้นไป รวมทั้งจะต้องมีแหวนทองหรือสร้อยคอทอง เป็นของแถมอีกด้วย

ความอิสระ ของหนุ่มสาวในปัจจุบันจะมีมาก เพราะการเกี่ยวพาราสีกันในปัจจุบัน ชาวบ้านเข้าใจว่า ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่ต้องเข้มงวดเหมือนแต่ก่อน ดังนั้น หนุ่มสาวจึงมีอิสระในการนัดพบกัน รวมทั้งการนัดหมายไปไหนมาไหนด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเพราะความเจริญด้านข่าวสาร ทำให้พ่อแม่มีทัศนคติที่กว้างขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การเข้าออกจะต้องทำให้ถูกต้องตามประเพณี

ส่วนในการจัดพิธีการแต่งงานนั้น แม้ชาวบ้านจะคงลักษณะเดิมไว้ แต่ก็มีส่วนช่วยที่รับเอาของวัฒนธรรมอื่นมาใช้ เพราะได้เห็น ได้ยิน และมีประสบการณ์จากการติดต่อสื่อสาร เช่น จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มของข้าราชการ เช่น ครู จะมีการจัดเลี้ยงฉลองการสมรสอย่างใหญ่โต ซึ่งหากเป็นกลุ่มชาวบ้านธรรมดา จะมีแค่การเลี้ยงแขกธรรมดาๆ ไม่ใหญ่โต

ในเรื่องการแต่งตัวของเจ้าบ่าวเจ้าสาว ที่เข้าพิธีกรรมนั้น ก็ได้รับอิทธิพลของสังคมเมืองถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งการได้ติดต่อโดยตรงด้วย สมัยก่อนการแต่งตัวในการแต่งงานจะแต่งตัวเรียบง่าย ปัจจุบันคู่บ่าวสาว แต่งตัวที่เป็นสากลมากขึ้น ผลจากการได้ติดต่อกับคนภายนอกได้เห็นรูปแบบการแต่งตัวต่างๆ ดังนั้น จึงนำไปใช้ในเมื่อถึงคราวแต่งงานของตัวเอง

ทัศนคติหลังการแต่งงาน ปัจจุบันยังมีอยู่บ้างที่คู่บ่าวสาว แต่งงานแล้วจะต้องอยู่บ้านของฝ่ายหญิง แต่ปัจจุบันคู่แต่งงานจะเลือกที่อยู่ได้เอง โดยเฉพาะคนที่แต่งงานกับคนภายนอกหมู่บ้านพวกนี้ก็จะเลือกที่อยู่เอง รวมทั้งพวกที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม เช่น การแต่งงานกับชาวต่างชาติ

ซึ่งส่วนมาจะเป็นผู้หญิงทั้งนั้นที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ซึ่งคนเหล่านี้ยังมีความคิดอิสระในเรื่องที่อยู่หลังแต่งงาน รวมทั้งบทบาทของตัวเอง เพราะได้สามีที่เป็นชาวต่างชาติ ซึ่งส่วนมากจะเป็นชาวยุโรปและอเมริกา ดังนั้น คนเหล่านี้จึงมีความคิดในเรื่องความอิสระสูง เป็นประชาธิปไตยสูงทำให้พวกซึ่งแต่งงานกับชาวต่างชาติมีแนวคิดอย่างนั้น ด้วยเหตุผลเพราะได้รับอิทธิพลจากสามีของตัวเอง ซึ่งเป็นเพราะสาเหตุหลักคือ การติดต่อสื่อสารกับคนภายนอก

ในเรื่องระเบียบปฏิบัติการทำพิธีกรรมแต่งงาน ชาวต่างชาติบางคนก็ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวบ้าน

จากการศึกษาพบว่า การติดต่อสื่อสารไม่ว่าจะเป็นความสะดวก เพราะระบบคมนาคมที่ดีก็ตาม หรือเพราะเปลี่ยนทัศนคติใหม่ๆเนื่องจากการเรียนสูงก็ตามหรือการติดต่อผ่านสื่อ เช่น โทรศัพท์ หรือการจำรูปแบบจากเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรทัศน์ เป็นต้น ล้วนเป็นสื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมชีวิตเช่นกัน

พิธีกรรมการตาย การตายแม้เป็นเรื่องปกติธรรมดา ถึงกระนั้นพิธีกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อคนตาย ก็เป็นเรื่องที่จะละเลยไม่ได้ ในบ้านหนองกงจนสาร ระเบียบพิธีปฏิบัติต่อคนตายก็มี เช่น ชาวอีสานโดยทั่วไป ซึ่งพิธีปฏิบัติได้รับการถ่ายทอดมาตลอดทุกยุคสมัย ดังนั้นไม่มีใครที่จะบอกได้ว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายจะ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะสาเหตุหลายอย่าง ตั้งแต่การรับเอาวัตถุหรือสิ่งใหม่ๆมาใช้ รวมทั้งยอมรับเอาแนวคิดใหม่ๆ มาใช้ในการจัดงานศพ

สาเหตุของความเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งคือ การติดต่อสื่อสารเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบพิธีกรรม เพราะการติดต่อสื่อสารทำให้เกิดความรู้ และเทคนิคใหม่ๆ ในการจัดงานศพ

การติดต่อสื่อสารผ่านทางสื่อ เช่น โทรทัศน์ หรือการฟังรายการวิทยุ การอ่านหนังสือ แต่จากการสำรวจผู้ที่อ่านหนังสือ ส่วนมากในหมู่บ้านจะเป็นกลุ่มผู้นำ และกลุ่มของราชการ รวมทั้งกลุ่มนักเรียนนักศึกษา และพระภิกษุสามเณร ส่วนชาวบ้านโดยทั่วไปจะไม่นิยมอ่าน ส่วนมากจะเป็นการฟังจากวิทยุ มากกว่า รวมทั้งรายการทางโทรทัศน์ เช่น ข่าวทุ้มครึ่ง ข่าว 20.00 น. เป็นต้น ผู้มีนิสัยชอบดูข่าวส่วนมากจะเป็นหัวหน้าครอบครัว คือผู้ชาย ส่วนที่เป็นแม่บ้านและลูกๆ จะชอบดูละครมากกว่า ส่วนการฟังรายการวิทยุต่างๆ รวมทั้งข่าวสาร หูฟังมักไม่ค่อยสนใจ ส่วนมากจะฟังแต่เพลงเท่านั้น

เหตุผลดังที่กล่าวมา เพราะการดูการฟังข่าว นี้เองทำให้ผู้นำครอบครัวมีแนวคิดใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น จึงมีวิธีการต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ แม้แต่การเข้าร่วมประชุมของชาวบ้าน ส่วนมากผู้ที่ติดตามความคืบหน้าในด้านต่างๆ รวมทั้งการพัฒนา จะเป็นผู้ชาย

ผู้ที่ผู้นำในการจัดงานศพหรือเจ้าพิธี ส่วนมากก็เป็นผู้ชาย พิธีกรรมต่างๆในหมู่บ้าน ส่วนมากจะเป็นผู้ชาย บทบาทของผู้ชายในหมู่บ้านจึงมากกว่าผู้หญิง

ข่าวสารต่างๆ ที่ถ่ายทอดมาทั้งทางหนังสือ ทางโทรทัศน์ และวิทยุ ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะกับสังคมของหมู่บ้าน เช่น ในพิธีการจัดการงานศพ สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้รับอิทธิพลจากสื่อ คือ การจัดกองทุนฌาปนกิจ ซึ่งแต่ก่อนในหมู่บ้านไม่มี นอกจากช่วยเหลือกันไปตามสภาพเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับทางราชการ และต่างหมู่บ้านซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันขึ้น เห็นสิ่งที่ชาวบ้านอื่นทำและมีประโยชน์ต่อหมู่บ้าน จึงนำข้อดีมาปรึกษา ผลสุดท้ายกองทุนฌาปนกิจได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ผู้ที่เข้าสมัครเป็นสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์เหมือนกัน ซึ่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม คือ มีสิ่งใหม่เพิ่มเข้ามา

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายได้เปลี่ยนแปลง เช่น การแต่งกายไปงานศพ ที่คูมีลักษณะสากลมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่ ในการรักษาสุขภาพศพ

ค่านิยมอย่างหนึ่งของการจัดงานศพในหมู่บ้าน คือ การจัดงานเงินเรือนดี ของชาวบ้านและการทำบุญแจกข้าว (อุทิศให้กับผู้ตาย) จะนิยมหาสื่อบันเทิงต่างๆ มาให้คนดู เช่น ดนตรีซึ่งเป็นผลมาจากการดูจากสื่อโทรทัศน์ และการได้ติดต่อกับบ้านอื่นๆ ที่เขาได้ทำมาก่อน

การติดต่อระหว่างชาวบ้าน หัวใจหลักอยู่ที่การคมนาคมที่สะดวก การได้เข้าร่วมกิจกรรมกับบ้านอื่นบ่อยๆ ยิ่งทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเห็นประเพณีปฏิบัติของถิ่นอื่นมากขึ้น เช่น การนำพงพริคมาแสดงความอาลัยต่อผู้เสียชีวิต ซึ่งแต่ก่อนในหมู่บ้านไม่มี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย

จากข้อนี้เราจะเห็นได้ว่า การติดต่อสื่อสาร มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสังเกตจากค่านิยมของชุมชน ยิ่งทำให้เห็นชัดว่า การติดต่อสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างน้อยหัวหน้าครัวเรือนแต่ละครัวเรือน ก็มีความสามารถเพิ่มพูนความรู้ของตัวเอง เพราะได้ฟังข่าวสารต่างๆ จากการติดต่อสื่อสารและจากการดูจากสื่อสารมวลชนต่างๆ สื่อนอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมแล้ว แม้แต่เศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุข ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะการติดต่อสื่อสารหรือการรับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์

จากข้อที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การติดต่อสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตเกี่ยวกับความตาย เป็นจริงตามสมมติฐานข้อที่ 6

สมมติฐานข้อที่ 7

ระบบการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

การศึกษาในที่นี้ หมายถึง ระบบการศึกษาที่จัดโดยรัฐบาล โดยกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง การศึกษาในหมู่บ้านตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

บ้านหนองกุงชนสาร ในช่วงแรกก่อตั้งหมู่บ้านยังไม่มีโรงเรียน ผู้เรียนหนังสืออาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2476 จึงมีการสร้างโรงเรียน โดยเปิดสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ. 2514 ก็เปิดถึงชั้น ป. 5 เมื่อครบ 2516 จึงมี ป. 7 พ.ศ. 2521 เลียนหลักสูตรเป็น 6 ระยะ มีแค่ ป.6 พ.ศ. 2534 ขยายการศึกษาเป็นชั้นมัธยมปีที่ 1 จนปี พ.ศ. 2536 ก็มีมัธยมปีที่ 3 จนปัจจุบัน ในช่วงที่อาศัยศาลาวัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียน มีลูกหลานของชาวบ้านที่ได้บวชเล่าเรียนมาก่อนหน้านั้น เช่น ท่านอดีตเจ้าอาวาส คือ ท่านพระครูชนสาร โสภณ ที่บวชได้ศึกษาเล่าเรียน แต่การเรียนเป็นพระเป็นการเรียนตามหลักสูตรของทางคณะสงฆ์ไทย มีความรู้แบ่งเป็น นักรธรรมตรี นักรธรรมโท และเอก เพราะการศึกษาที่ทางรัฐบาลจัดตั้ง ยังขยายเข้าสู่ชนบทไม่ทั่วถึง

ในบ้านหนองกุงชนสาร นักเรียนรุ่นแรกที่จบชั้น ป. 4 มีเพียง 11 คน หนึ่งในจำนวนนั้นคือ นายทองสา โทห้ำ อายุ 73 ปี ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นนักเรียนรุ่นแรกที่จบ ป. 4 ในหมู่บ้าน ส่วนผู้ที่จบมัธยมเป็นคนแรกคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนในปัจจุบัน คือ นายคำพันธ์ พระศรี ซึ่งเป็นลูกของผู้ใหญ่บ้านคนแรก การเรียนในตอนนั้นต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก เพราะการคมนาคมไม่สะดวกการเข้าไปเรียนมัธยมจะต้องพักในเมือง โดยอาศัยวัดเป็นที่พักพิง

ในช่วงแรกของการสร้างหมู่บ้าน ชาวบ้านรู้สึกว่าจะไม่ให้ความสนใจกับการเรียนมากนัก เพราะในการทำงานในช่วงนั้น ยังไม่กำหนดคุณสมบัติการศึกษาไว้มาก ดังนั้น ชาวบ้านจึงไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา และการขายแรงงานก็ไม่ต้องการวุฒิการศึกษา ซึ่งงานในช่วงนั้นก็ไม่มี ความสลับซับซ้อนดังเช่นในปัจจุบัน ในช่วงที่โรงเรียนยังอาศัยศาลาวัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียน นักเรียนรุ่นแรกที่จบมาได้บวชเรียนต่อจนเมื่อลาสิกขาออกมา รัฐบาลการเกษียณที่ ยศร้อยตำรวจเอก

ต่อมาเมื่อโรงเรียนเปิดสอนเป็นทางการ มีอาคารของโรงเรียนเอง ในช่วงนี้ยังไม่มีใครส่งลูกเรียนจนประมาณ 15 ปี คืบหลังเป็นช่วงที่การศึกษาเริ่มเป็นที่สนใจของชาวบ้าน เพราะความสำเร็จที่เกิดจากการเรียน เหตุผลที่ชาวบ้านต้องการอยากให้ลูกเรียน เพราะต้องการให้ลูกเป็นเจ้าของคน ต่อมาเมื่อโรงเรียนประจำหมู่บ้านเปิดสอนถึงมัธยม 3 ประมาณปี 2536 ในช่วงนี้เอง ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานของตัวเอง เข้าไปเรียนต่อมัธยมในโรงเรียนประจำอำเภอ ส่วนที่จบจากนั้น มีบางคนที่สอบเรียนตามวิทยาลัยต่างๆ และสถาบันเทคโนโลยี ต่างๆ ในจังหวัดใกล้เคียง เป็นจำนวนมาก

ผลจากการส่งลูกไปเข้าโรงเรียนในสถานศึกษาต่างๆ ทำให้คนในปัจจุบัน มีแนวคิดที่แตกต่างจากแต่ก่อน เพราะการพัฒนาหลักสูตรของทางรัฐบาล ไม่เหมือนในอดีตที่หลักสูตรค่อนข้างเคบ การสอนในสมัยก่อน จะเน้นไปที่ความจำ ครูตั้งอะไรก็ทำตาม ครูเคยเปรียบเหมือนพ่อแม่ของเราคนหนึ่ง

ปัจจุบัน การศึกษาสมัยใหม่ครูจะมีบทบาทที่เด่นชัดออกมาในรูปแบบเป็นทางการ ครูในปัจจุบันจะได้รับเลือกเข้าเป็นกรรมการของหมู่บ้านในฐานะผู้ที่มีแนวคิดใหม่ๆ เช่น ในการจัดพิธีกรรมต่างๆ งานบุญประเพณีต่างๆ รวมทั้งงานบวช งานแต่งงาน ครูรุ่นใหม่จะเน้นการสอนมากกว่าครูในยุคก่อน ครูในยุคก่อนจะสอนตามมีตามเกิด เน้นในเรื่องของการพัฒนาเป็นส่วนมาก ดังนั้น แนวความคิดของลูกศิษย์จึงไม่ค่อยหลากหลายเหมือนในปัจจุบัน

ความหลากหลายทางแนวคิดนี้เอง ทำให้ผู้ที่มีโอกาสศึกษาสูงๆ รับสิ่งใหม่เข้ามาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดในหมู่บ้าน รวมทั้งด้านพิธีกรรมชีวิตด้วย

- พิธีกรรมการเกิด สาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการเกิด ในปัจจุบันคือระดับการศึกษา ที่บอกว่าระดับการศึกษามีส่วนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรม ก็เพราะการศึกษาสามารถเปลี่ยนแบบแผนบางอย่างของการดำเนินชีวิตได้ เช่น คนที่เรียนสูงๆสามารถเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตจากอาชีพเกษตร มาสู่ราชการ รัฐวิสาหกิจ เป็นต้นได้

การเกิดแม้จะเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ แต่ระเบียบพิธีปฏิบัติของแต่ละสังคม แต่ละเผ่าจะแตกต่างกันออกไป รูปแบบในอดีตของชาวบ้านหนองกุงชนสารนั้น มีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะในด้านความเชื่อ เช่น ความเชื่อในเรื่องความปลอดภัยว่า การทำคลอดแบบใหม่จะมีความปลอดภัยต่อแม่และเด็ก มากกว่าการทำคลอดแบบเดิม ดังนั้น จึงนิยมทำคลอดแบบใหม่

- ความเชื่อในเรื่องของอาหาร เช่น แต่ก่อนผู้ที่ที่เป็นแม่บ้านและแม่ลูกอ่อน จะต้องกินของที่ควรกิน จะล่า (ห้าม) ของที่ควรจะล่า แต่เพราะการเรียนรู้อายุใหม่ แนวคิดของการแพทย์สมัยใหม่ จึงทำให้ความเชื่อในเรื่องของการจะล่าอาหารเปลี่ยนแปลง คือ คุณแม่สมัยใหม่จะไม่ค่อยจะล่าเรื่องอาหาร

- ความเชื่อในเรื่องผีจะมาเอาเด็ก เมื่อตอนฟุ้งคลอดออกมาใหม่ๆ ดังนั้น จึงทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น แม่ที่ฟุ้งคลอดลูกจะต้องได้รับการปิดเป่าอันตรายออกจากตัว และต้องทำพิธีกันสิ่งชั่วร้าย เช่น มีคนเล่าว่า ผีปอบมักจะมารบกวนตามกลิ่นควาเลือก เพราะเมื่อมีการคลอดก็มักจะมีกลิ่นควาเลือก ดังนั้นจะต้องทำพิธีกันไว้

- ความเชื่อในเรื่องการตัดครก ว่าผู้ที่ตัดครกในสมัยก่อนจะต้องเป็นคนดี เด็กทารกก็จะเป็นคนดีตาม ส่วนปัจจุบัน คนที่ตัดครก มักจะเป็นหมอดำแยประจําหมู่บ้าน รวมทั้งหมอที่โรงพยาบาลด้วย ดังนั้น คนที่คลอดที่โรงพยาบาลจึงไม่ค่อย ได้นำรกเด็กกลับมาทำพิธีกรรมที่บ้าน

- ความเชื่อในเรื่องการอยู่ไฟหลังคลอด คนที่คลอดที่โรงพยาบาลบางคน หมอจะแนะนำไม่ต้องอยู่ไฟ ส่วนพิธีกรรมที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ส่วนมากคืออยู่ไฟที่องแรกจะต้องอยู่ แต่ระยะเวลาการอยู่ไฟจะหายไป

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลง ในพิธีกรรมการเกิด ซึ่งสาเหตุเพราะคนในยุคปัจจุบัน ได้รับการศึกษาสมบูรณ์มากขึ้น ดังนั้น คนที่ได้รับการศึกษา เช่น กลุ่มครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษามากขึ้น ได้รับแนวคิดใหม่มาทำหรือทดลองปฏิบัติ เมื่อผลที่ออกมาประจักษ์แก่สายตาของชาวบ้าน จึงทำให้กลุ่มที่มีความรู้พอสมควรในหมู่บ้านทดลองทำตาม เมื่อเห็นว่าดีจึงยอมรับเอามาใช้ จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการเกิด

พิธีกรรมการบวช คนในสมัยก่อนของหมู่บ้านจะนิยมบวช เพราะการบวช จะช่วยให้คนได้เรียนรู้ เช่น ในสมัยก่อนไม่มีโรงเรียน มีหลานชาวบ้านมีโอกาสบวชเรียน ซึ่งได้รับราชการหลายคนในหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นครูในโรงเรียนประจำหมู่บ้านด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทของวัดว่าเป็นศูนย์รวมศิลปวิทยาต่างๆ

เมื่อการศึกษาขยายออกไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะในปัจจุบัน ทางรัฐได้ขยายการศึกษาภาคบังคับ ออกเป็น 9 ปี ทำให้คนที่จะเข้ามาบวชเรียนและศึกษานั้นลำบากมากขึ้น หรือในปัจจุบันแทบไม่มีเลย นอกจากคนที่เกรหนิการเรียนแล้ว พ่อ-แม่จะส่งเข้ามาบวช เพื่ออบรมนิสัยใหม่ เนื่องจากภาวะที่คนได้รับ โอกาสทางการศึกษาสูงนี้เอง คนจึงต้องออกหางานทำนอกหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ดังนั้น กุลบุตรที่มีเวลาบวช จึงมีเวลาไม่มาก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องระยะเวลาของการบวช

จากการศึกษาพระ 10 รูปในช่วงเข้าพรรษา พบว่า มี 2 รูปที่จบการศึกษาระดับ ป. 4 - ป. 6 3 รูป และ ม. 3 3 รูป ส่วนอีกรูปจบ ปวช. เมื่อศึกษาพบว่า รูปที่จบ ป. 4 และ ป. 6 มีความประสงค์จะบวชตลอดพรรษา 3 เดือน ส่วนที่จบ ม. 3 และ ปวช. ได้เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ดังนั้น จึงมีเวลาบวชตามแต่จะลาได้ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการบวชในปัจจุบัน

- แนวคิดของคนรุ่นใหม่ต่อการบวชในปัจจุบัน แตกต่างไม่เหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนการบวชหมายถึง ช่วงแสวงหาความรู้ใส่ตัวเอง ปัจจุบันการบวชนั้น มีเป้าหมายเพียงทดแทนคุณของบิดามารดาตามความเชื่อ บวชตามประเพณี บวชเพราะไม่ต้องการให้ใครมานินทา ซึ่งเหตุผลหนึ่งเพราะได้รับการเรียนรู้ได้หลายวิธี ซึ่งบรรจุอยู่ในหลักสูตรของการเรียน

- เหตุผลอีกประการหนึ่งเป็นเพราะ การศึกษายุคใหม่ได้ลดบทบาทความสำคัญของวัดลง ดังนั้น การบวชจึงได้ลดบทบาทลง คนทั้งหลายเข้าใจว่า การบวชเรียนเป็นสิ่งที่เชย หลักสูตรของการเรียนเป็นพระหรือสามเณรค่อนข้างไม่ทันสมัย ผู้เรียนในโรงเรียนของรัฐบาลไม่ได้ที่มีความหลากหลายกว่าการบวชเรียน

- ประการหนึ่งคือ การที่พ่อแม่ของเด็กๆ ต้องการให้ลูกของตนเรียน เพราะไม่ต้องการให้ลูกของตัวเองลำบาก เพราะมีตัวอย่างที่ลูกเรียนสูง เมื่อจบมาทำงานได้เงินเดือนสูงๆ ชาวบ้านจึงเห็นว่าหน้ามีตาในหมู่บ้าน คนที่เรียนประสบผลสำเร็จ จะถูกยกมาเป็นตัวอย่างสอนลูกๆ เสมอ เพื่อให้ลูกหลานของตนมีจิตใจอยากเรียน ภายหน้าเมื่อจบมาก็จะได้สบายเหมือนเขา เพราะชาวบ้านต้องการให้ลูกตัวเองไม่ต้องลำบากที่ต้องทำนา ปลูกข้าวเหมือนตัวเอง

ดังนั้น ค่านิยมของชาวบ้านที่ส่งลูกเรียนนี้เอง ทำให้คนที่เข้ามาบวชลดน้อยลง นอกจากที่มีมาบวชบ้างตามโอกาส 7 วันบ้าง 9 วันบ้าง 15 วันบ้าง แล้วแต่ผู้ที่จะสามารถลางานมาบวชได้ ส่วนผู้ที่บวชตลอด 3 เดือน ส่วนมากจะจบแค่ ป. 4 หรือ ป.6 หรือ ม. 3 เท่านั้น ส่วนมากผู้ที่เรียนสูงกว่าระดับนั้นก็ไม่มีใครที่บวชได้นาน

การเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการบวช ที่มีปัจจัยคือ การศึกษา ทำให้เปลี่ยนแปลงนั้น จะเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติต่อการบวช เป้าหมายของการบวช ระยะเวลาในการบวช ส่วนพิธีกรรมที่เป็นการบวชจริงๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก

- พิธีกรรมการแต่งงาน ในบ้านหนองกงฐนสาร การแต่งงานก็ตกอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลง โดยสาเหตุหลักอย่างหนึ่งคือ การศึกษาจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมการแต่งงาน เช่น ในสมัยก่อนคนในหมู่บ้าน จะแต่งงานเฉพาะกับคนในกลุ่มบ้านเดียวกัน ไม่มีการแต่งงานข้ามหมู่บ้าน แต่เนื่องจากปัจจุบันการแต่งงานของคนในหมู่บ้านได้มีการขยายกว้างออกไป โดยมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เช่น ผู้หญิงในหมู่บ้านแต่งงานกับฝรั่ง มีจำนวน 3 หมู่ 44 ครอบครัว

เหตุที่ได้แต่งงานเพราะเมื่อจบการศึกษาในระดับ ป. 6 บ้าง ม. 3 บ้าง หรือ ม. 6 บ้าง แล้วเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ทำให้ได้พบปะพบหน้ากับชาวต่างชาติบ้าง กับคนนอกหมู่บ้านบ้าง ดังนั้น จึงเกิดการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมหรือข้ามหมู่บ้าน

- ในเรื่องของการเลือกคู่ครอง คนภายในหมู่บ้านปัจจุบันจะเลือกเอง ก่อนที่จะให้พ่อแม่ไปสู่ขอ การเลือกเองเพราะได้รับแนวคิดใหม่จากการศึกษาเล่าเรียน มีความต้องการอิสระมากขึ้น ไม่มีการบังคับเอาเหมือนแต่ก่อน ดังนั้นเพราะความอยากทันสมัยของคน จึงให้ลูกของตัวเองมีอิสระในการเลือกคู่ครอง เพราะคนที่เขาเลือกกัน คงศึกษากันมาดีพอแล้ว

- ในเรื่องของการประกอบอาชีพการแต่งงาน แทบจะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง นอกจากในเรื่องของสินสอด ซึ่งคนสมัยก่อน ราวสัก 50 ปีขึ้นไป ค่าสินสอดจะอยู่ที่ 100-150 ปัจจุบันค่าสินสอดนั้นค่อนข้างแพง เพราะเป็นไปตามยุคสมัย คือเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน จะดีกว่ายุคก่อน ดังนั้น จึงเรียกค่าครองหรือสินสอดแพง เหตุที่เรียกแพงนอกจากปัจจัยคือเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งคือเนื่องจากการศึกษาที่ได้รับมา หรือเรียนรู้ เช่น การที่ชาวบ้านไม่มีแนวคิดที่ว่า ค่าสินสอดนั้นเป็นเงินตอบแทนของผู้ชายที่ให้แก่พ่อแม่ ของฝ่ายหญิงที่ตัวเองไปขอ แต่ปัจจุบันจะเข้าใจว่าค่าสินสอดคือ เงินเริ่มต้นของชีวิตครอบครัว เนื่องจาก บางคนจะให้เงินค่าสินสอดคืนแก่ลูกตัวเองหลังจากผ่านพิธีกรรม

- ในเรื่องของบทบาทหลังแต่งงาน ชายหญิง มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น อันเนื่องจากการศึกษา ซึ่งได้รับแนวคิดพื้นฐานทางความคิดของชาวบ้าน ให้เข้ากับสังคมโดยทั่วไป คือ ความมีอิสระ เสรีภาพ และ มีความทัดเทียมระหว่างชายหญิงมากขึ้น ไม่นับชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย อาจจะไม่ค่อยมีข้อเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากการศึกษามากนัก เพราะการปฏิบัติเกี่ยวกับคนตายนั้น รูปแบบและความคิดในการจัดงานศพของชาวบ้าน

อิงอยู่กับความเชื่อทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติเกี่ยวกับคนตายของชาวบ้าน ยังมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงมาจากสาเหตุของการศึกษาอยู่บ้าง เช่น การเก็บศพไว้นานๆ เพื่อไม่ให้ศพมีกลิ่น ก็ใช้ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ ระเบียบการไปงานศพ ก็ได้เรียนรู้จากมารยาทไทย ซึ่งบรรจุไว้ในหลักสูตรของการเรียน ระเบียบการทำความเคารพศพ การไว้อาลัย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เกิดจากการเรียนรู้มาก่อนที่จะพบเห็นของจริง

อาจจะกล่าวได้ว่า ระบบการศึกษาเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างจากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหนองกุงชนสารในปัจจุบัน นิยมส่งลูกตัวเองเรียนหนังสือมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เหตุการณ์ที่สำคัญของการศึกษา คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2464 ซึ่งจัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กทุกคนที่มีอายุ 7 -14 ปี จะต้องเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นผลให้เด็กได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียนมากขึ้น พอถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 รัฐก็ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้น ผลได้ขยายโอกาสการศึกษาเข้าสู่ชนบทมากขึ้น

นักเรียนของแต่ละรุ่นที่เรียนตั้งแต่ตั้งโรงเรียนมา นักเรียนรุ่นแรกไม่มีใครได้เรียนต่อในระดับที่สูง มีที่ยังได้บวชเรียนจนสึกออกมาได้รับราชการเป็นข้าราชการจาง เกษียณที่ ร.ต.อ. นอกจากนั้นก็ไม่ปรากฏว่ามีใครบ้าง คุณประโยชน์ที่ทำต่อหมู่บ้าน เป็นลักษณะการทำโดยอ้อม คือ มีการนำผ้าป่า กฐิน มาทอดในหมู่บ้าน

ชาวบ้านในหมู่บ้านในระดับหัวหน้าครอบครัว ส่วนมากจะจบแค่ ป.4 ดังนั้น จึงค่อนข้างที่จะรับสิ่งใหม่ๆช้า ในยุคต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2521 ก็มี ป. 6 คือประมาณ 20 ปีให้หลัง ดังนั้น ผู้ที่จบการศึกษาในช่วงอายุ 20 ปีเศษ จึงไม่มีบทบาทที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะความเปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน ส่วนมากจะเกิดจากกลุ่มผู้นำ เช่น พระ ครู ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ปัจจุบันชาวบ้านหนองกุงชนสาร ได้เห็นความสำคัญของการเรียน จึงได้ส่งลูกเข้าเรียนตามสถานศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะตามวิทยาลัยต่างๆในจังหวัดขอนแก่นบ้าง ตามจังหวัดอุดรบ้าง ตามสถานศึกษาในกรุงเทพฯบ้าง

ถึงอย่างไรก็ตามระบบการศึกษา ก็มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเป็นปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมวัฒนธรรม เพราะทำให้กล้ารับสิ่งใหม่ๆ เร็วขึ้น

ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเพณีชีวิตของชุมชนจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 8

การย้ายถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

การย้ายถิ่น ในที่นี้ หมายถึง การ โยกย้ายมาทำงานในเมืองของชาวบ้าน หมายถึง การอพยพแรงงานที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียง

ในอดีตชาวบ้านหนองกุงธนสาร ไม่มีการอพยพแรงงานไปทำงานที่อื่นนอกหมู่บ้านของตัวเอง เพราะแรงงานในช่วงแรกก่อตั้งหมู่บ้าน แรงงานไม่เพียงพอต่อการใช้พัฒนาระบบต่างๆ ในหมู่บ้าน และเพียงพอต่อการทำมาหากินในครัวเรือน และวิถีชีวิตแบบพออยู่พอกินของชาวบ้าน จึงไม่มีใครออกไปรับจ้างนอกบ้าน เนื่องจากสภาพอีสานในสมัยก่อน อยู่ในลักษณะของพื้นที่ปิด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 -2514 ทางรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และต่อมาได้ประกาศใช้มาจนถึงปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจได้ทำมาต่อเนื่อง ความเจริญด้านเศรษฐกิจได้เจริญขึ้นเรื่อยๆ แนวโน้มของประเทศไทย ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country หรือ NIC) ดังนั้น แรงงานจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มผลผลิต ดังนั้น จึงเกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรเป็นอย่างมาก เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ เมืองหลวงเป็นแหล่งดูดซับแรงงานจากภาคอีสาน เป็นแหล่งใหญ่ของประเทศ

ผู้อพยพย้ายถิ่น ได้เข้ามาทำงานนอกภาคเกษตร ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ๆ ที่เป็นศูนย์กลางการค้า ผู้อพยพเมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงที่เจริญกว่า มีโอกาสได้เรียนรู้ ความทันสมัย มีประสบการณ์ชีวิตแบบวิถีของคนเมือง เมื่อกลับไปยังท้องถิ่นของตัวเอง ก็เกิดอยากเลียนแบบวัฒนธรรมใหม่คือวัฒนธรรมของคนเมือง แทนวัฒนธรรมเดิมของตน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหนองกุงธนสารนิยมให้ลูกหลานของตัวเอง เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ เป็นอย่างมาก หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ หรือบางคนก็จบชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายงานที่รับจ้างมีทั้งงานช่างฝีมือ กรรมกรแบกหาม ผสมปูน ขับรถรับจ้าง แม้กระทั่งตามโรงงานต่างๆ รวมทั้งตามสถานบันเทิงในตอนกลางคืน ซึ่งเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก ส่วนที่มีการอพยพไปทำงานเมืองนอกนั้น ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมทั้งหมู่บ้าน มีเพียงครอบครัวเดียวเท่านั้น ที่ส่งไปทำงานเมืองนอก

คนที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองหลวงและตามเมืองต่างๆ นั้น ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆเรื่อง เช่น ลักษณะบ้านเรือนที่แตกต่างจากเดิม แต่ก่อนนั้นพื้นที่ชั้นล่างจะใช้เป็นที่พักของสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และเก็บเครื่องมือหัตถกรรม เช่น เครื่องมือทอผ้า เช่น กี่ ฟืม เป็นต้น ปัจจุบันเนื่องจากพวกเขาเข้ามาทำงานในเมืองหลวง ได้มีโอกาสเรียนรู้ จึงสร้างบ้านตัวเองเลียนแบบบ้านที่พบเห็น คือทำทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ให้เป็นที่พักอาศัย ในการอพยพแรงงานของชาวบ้าน พวกที่มารับจ้างเป็นกรรมกร และช่างฝีมือนั้น เมื่อกลับบ้านส่วนมากก็ยังคงต้องการทำอาชีพแบบเดิม ลักษณะการทำงานจะไม่มั่นคง เพราะใกล้ฤดูทำนา ก็จะกลับบ้านไปทำนา

ส่วนประเภทที่ทำงานในสถานบริการ สถานบันเทิง ค่อนข้างที่จะทำอย่างมั่นคง จำพวกนี้จะส่งเงินกลับบ้านไปเป็นค่าจ้างแรงงานแทนตัวเอง

ดังนั้น แรงงานที่อพยพเข้ามาในเมืองหลวง ทำงานตามสถานที่ต่างๆ นี่เองเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน เช่น การแต่งตัวที่เลียนแบบคนในเมืองหลวง การพูดจา การแสดงออกที่ค่อนข้างเป็นลักษณะของสังคมเมือง

ดังนั้น จึงนับว่าการอพยพแรงงานมีส่วนอย่างมาก ในลักษณะที่เป็นปัจจัยหรืออิทธิพลอย่างหนึ่งต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่นในพิธีกรรมที่จะกล่าวถึง ดังต่อไปนี้

พิธีกรรมการเกิด ผลกระทบที่เกิดจากการอพยพแรงงานเข้ามาทำงานในเมืองหลวงนั้น เนื่องจากแรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองที่เจริญกว่าชนบท ได้พบปะและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในเมืองหลวง เช่น การคลอดแบบใหม่ที่อาศัย การคลอดที่โรงพยาบาล แทนที่บ้าน การรู้จักฝากท้อง การรู้จักการตรวจสุขภาพของแม่และเด็ก พฤติกรรมเหล่านี้ ล้วนเกิดที่เมืองหลวงก่อน เพราะเจริญด้วยเทคโนโลยีการแพทย์ ดังนั้น พฤติกรรมเหล่านี้ เหล่าแรงงานที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ เกิดการเรียนรู้และนำกลับไปปฏิบัติ เป็นตัวอย่างของคนที่อยู่ภายในหมู่บ้าน ทำให้เกิดเอาอย่างขึ้น รวมทั้งการรู้จักวางแผนครอบครัวที่ดีกว่าเดิม ส่วนหนึ่งเกิดจากการประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขก็จริง แต่ผู้ที่ลองปฏิบัติก่อนส่วนมาก จะเป็นผู้ที่มาเป็นแรงงานในเมืองต่างๆ ก่อน เพราะได้คลุกคลีกับสิ่งเหล่านั้นมาก่อน

นอกจากที่กล่าวมา พิธีกรรมการเกิด แตกต่างจากสมัยก่อน เช่น การเลี้ยงลูกที่เป็นสมัยใหม่ขึ้น เพราะอิทธิพลของพ่อแม่ เด็กที่อยู่ในกรุงเทพฯ ที่มีวิธีการเลี้ยงลูกแบบใหม่ เช่น การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สำเร็จรูป ซึ่งพ่อ-แม่ของเด็กที่ทำงานในกรุงเทพฯ จัดหาไว้โนกรณีที่พ่อแม่ของเด็กคลอดแล้ว เนื่องจากไม่มีเวลาเลี้ยงลูก ก็จะนำไปฝากผู้ที่เป็นดาเป็นยายเลี้ยงแทน แต่สิ่งของผลิตภัณฑ์ต่างๆ พ่อแม่ ของเด็กจะส่งไปให้ ดังนั้น การเลี้ยงเด็ก จึงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเมือง ซึ่งมีลักษณะที่ต้องคล้อยตามความต้องการของเด็กมากขึ้น ซึ่งจะแปลกจากแต่ก่อน เพราะสมัยก่อนจะเลี้ยงลูกในลักษณะไม่ตามใจเด็กมากจนเกินไป

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นในพิธีกรรมการเกิด คือ ความเป็นผู้ไม่ยึดมั่นในพิธีกรรมอย่างเหนียวแน่น เช่น พิธีกรรมการอยู่ไฟ ถึงแม้จะมีปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็มิบางอย่างที่เปลี่ยน คือ แรงงานที่ทำงานในกรุงเทพฯ ส่วนมากจะพบว่าไม่มีการอยู่ไฟ ไม่มีความเชื่อในเรื่องของข้อจะล่าจากการสอบถามผู้ที่ทำงานในกรุงเทพฯ พบว่า การอยู่ไฟเป็นเรื่องโบราณไม่ทันสมัย การจะล่าเป็นเพียงข้อห้ามของสังคมที่ล้าสมัยและเสียเวลา ส่วนที่เกี่ยวกับสระคือ การอยู่ไฟจะทำให้ท้องลายมากกว่าการไม่อยู่ไฟ

เรื่องการสูตรวัดของแม่และเด็ก ในปัจจุบันไม่ค่อยได้พบเห็น มีเพียงการผูกแขนแสดงความยินดีเท่านั้นเอง

ส่วนแนวคิดและความเชื่อต่างๆ ที่คนอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ก่อนข้างจะเหมือนคนเมืองหลวง เช่น พวกนี้มีความคิดต่อการมีลูกว่า “มีลูกมากจะยากจน” ตามนโยบายของรัฐในสมัยหนึ่งที่ต้องการควบคุมประชากร

ในเรื่องของความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ ในหมู่บ้านจะลดน้อยลง เช่น การทำพิธีป้องกันภูติผี ในขณะที่ทำการคลอด เพราะบางคนคลอดที่โรงพยาบาล

บทบาทของความเป็นแม่ ในปัจจุบัน สำหรับแม่รุ่นใหม่ทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองอื่น ๆ นั้น แม่มีบทบาทแค่เป็นผู้ให้กำเนิดเป็นส่วนมาก ส่วนผู้เลี้ยงดูจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ของตนเอง ส่วนแม่ของเด็ก จะมีหน้าที่เพียงหาเงินส่งเป็นค่าเลี้ยงดู ดังนั้น พ่อ-แม่ที่ทำงานเป็นลูกจ้าง หรือทำหน้าที่อะไรก็ตาม จะไม่มีเวลาสำหรับเลี้ยงดูลูกมากนัก

พิธีกรรมการบวช คนที่อพยพหรือย้ายถิ่นมาทำงานในเมืองหลวงและเมืองใกล้เคียง เมืองที่เป็นศูนย์รวมต่างๆ ในหมู่บ้านโดยส่วนลึกจากการสอบถามพระภิกษุภายในวัดประจำหมู่บ้าน พบว่าส่วนมากเป็นแรงงานที่ทำงานในกรุงเทพฯ แม้บางรูปท่านจะไม่เคยมา แต่มีแนวโน้มนำเข้ามาทำงาน เหตุผลเพราะต้องการพบกับสิ่งใหม่ๆ ในเมืองหลวง

การบวชในหมู่บ้าน แม้จะเป็นพิธีสำคัญ ที่ชาวบ้านต่างยอมรับ แต่เพราะความต้องการสร้างฐานะทางการเงิน สร้างฐานะทางบ้านให้ดีขึ้น ดังนั้น พ่อแม่ของพระบางรูป จากการได้พบปะพูดคุยกับพ่อแม่ของพระบวชใหม่ พบว่าต้องการให้ลูกบวชเพียงไม่กี่วัน เช่น 7-15 วัน เพราะต้องการให้ลูกของตัวเองไปทำงาน เพื่อจะได้ส่งเงินกลับมาบ้าน

นี้แสดงให้เห็นว่า การมาเป็นแรงงานในกรุงเทพฯ นั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการบวชคือ ระยะเวลาสั้นลง เป้าหมายการบวชไม่อยู่ที่การศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติตามธรรมวินัย แต่เป้าหมายอยู่ที่ต้องการทำตามประเพณีของ ผู้ชาย ต้องการบวชทดแทนคุณของพ่อแม่ หรือบางคนมีเป้าหมายแค่การ ต้องการแก้บนเท่านั้นเอง

ส่วนแนวคิดในการจัดงานบวช และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ก่อนข้างจะมีค่านิยมที่จัดเป็นงานใหญ่โต มีการเลี้ยงแขกอย่างเอิกเกริก มีการเลี้ยงเหล้า เลี้ยงยา การบวชหรือการจัดพิธีกรรมการบวช เป็นลักษณะของการรื่นเริง มีการนำแนวคิดในเรื่องของการออกบัตรเชิญมาใช้ ซึ่งการออกบัตรเชิญส่วนมากจะพบเห็นในภาคกลางและเมืองหลวง มีการจ้างดนตรี มหรสพต่างๆ มาฉลอง มีแนวโน้มนิยมของความสิ้นเปลืองอยู่มาก

การบวชในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ไม่เหมือนแต่ก่อน การบวชจะเป็นงานกุศลโดยแท้จริง ไม่มีการเลี้ยงเหล้ายา ดังนั้นค่าใช้จ่ายจึงไม่มาก

ที่กล่าวมา การอพยพแรงงานไม่ว่าแรงงานนั้น จะอยู่ในระดับการศึกษาใด เช่น ป. 6 ม. 6 หรือ ปวช. หรือ ปริญญาตรี ล้วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดพิธีกรรมการบวช ทั้งในส่วนของเป้าหมาย ความสำคัญองประเพณีการบวชและระยะเวลาของการบวชที่ค่อนข้างจะลดลง เหตุผลเพราะ คนเหล่านั้นต้องรีบกลับเข้าทำงาน โดยจะมีผลมาจากเศรษฐกิจโดยตรง

พิธีกรรมการแต่งงาน การแต่งงานในหมู่บ้านหนองกงนคร มี 2 ลักษณะ คือทั้งที่เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามประเพณี และทั้งที่เป็นลักษณะวิวาท์เหาะ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการแต่งงาน โดยถูกต้องตามประเพณีนั้น ชาวบ้านให้ความสำคัญเพราะเป็นเหตุให้ 2 ตระกูลมีการเกี่ยวดองกัน ดังนั้น จึงเรียกประเพณีว่า ประเพณีกินคอง ถึงแม้จะปฏิบัติกันมา ช้านาน แต่การกินคอง ก็มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลง เพราะทุกอย่างจะตกอยู่ใต้อำนาจของการเปลี่ยนแปลง ตัวเหตุของการทำให้พิธีกรรมการแต่งงานเปลี่ยนแปลงไป มีหลายสาเหตุ แต่ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การอพยพเข้ามาทำงานของแรงงานในหมู่บ้าน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมชีวิตคือ การแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง สาเหตุหนึ่งมาจากการย้ายเข้ามาทำงาน เช่น

- ในการแต่งงานในปัจจุบัน การเกี่ยวพาราตี จะไม่ได้อยู่ในความควบคุมของพ่อแม่เหมือนแต่ก่อน บางคู่มาพบกันที่กรุงเทพฯ บางคู่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดแต่เดิมคือการแต่งงานจำกัดอยู่เฉพาะในหมู่บ้าน ต่อเมื่อแรงงานที่มาทำงานในที่ต่างๆ มีโอกาสพบปะกับคนในท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้เกิดการแต่งงานข้ามหมู่บ้าน รวมทั้งการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม คือแต่งงานกับชาวต่างชาติ ซึ่งส่วนมากจะทำงานตามสถานบริการ สถานบันเทิง แหล่งที่แรงงานในหมู่บ้านทำมากที่สุดคือ สุขุมวิท 23 (หรือซอยดาวบอย) ซึ่งคนที่แต่งงานกับชาวต่างชาติจะเป็นผู้หญิง ส่วนมากจะมีฐานะความรู้ ป. 6- ม. 3 เมื่อแต่งงานกับชาวต่างชาติ สิ่งก็ตามมาคือ ความมีฐานะของพ่อแม่ ดังนั้น พ่อ-แม่ ที่เห็นตัวอย่าง จึงได้ให้ลูกสาวของตนมาทำงานลักษณะนี้บ้าง ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในหมู่บ้าน จึงเกิดก่อน เพราะคนที่ทำงานก่อน

- การแต่งงานในปัจจุบัน ถึงแม้ตัวพิธีการจะไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก ยังมีลักษณะของการกระทำพิธีเช่นเดิม เช่น การหมั้น การประกอบพิธีแต่งงาน ขั้นตอนต่างๆของการแต่งงาน แต่ในเรื่องของแนวคิด จะเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งในแง่ของการเรียกคู่ครองเอง ทั้งในแง่ของสินสอดทองหมั้นที่มีแนวโน้มว่า จะแพงขึ้นเรื่อยๆ จากการสัมภาษณ์พบว่า การเรียกสินสอดทองหมั้นมากมายแสดงถึงความมีหน้ามีตาทางสังคมทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายหญิงแสดงให้เห็นถึงว่ามีคุณค่าเพียงพอ ฝ่ายชายแสดงให้เห็นถึงว่ามีฐานะด้านการเงิน และมีใจที่รักจริง

ส่วนบทบาทและที่อยู่หลังแต่งงาน มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องที่อยู่หลังการแต่งงาน ในสมัยก่อนที่อยู่หลังแต่งงานนั้นจะเป็นบ้านของฝ่ายหญิง และผู้ที่เป็นลูกเขยจะต้องมาอยู่ เป็นแรงงานในบ้านของผู้ที่เป็นพ่อตา-แม่ยาย จะอยู่ระยะหนึ่งก่อน คือประมาณ 1-2 ปี ก็จะแยกออกมาเป็นครอบครัวของตัวเอง จากการที่มีผู้ย้ายถิ่นมาทำงานในกรุงเทพฯ พบว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่อยู่หลังแต่งงาน เพราะ ผู้ที่ย้ายถิ่นมาเป็นแรงงานนั้น ได้เรียนรู้ระบบประเพณีของสังคมเมือง คือพอแต่งงานแล้วจะแยกออกมาเป็นครัวเรือนของตัวเองเลย เนื่องจากอาชีพที่ทำส่วนมากเป็นอาชีพนอภาคเกษตรกรรม และเพราะบางคนได้เรียนสูงๆ มีอาชีพรับราชการ เป็นต้น ดังนั้น จึงต้องการความเป็นตัวของตัวเองสูง บทบาทของผู้หญิงที่ย้ายถิ่นมาทำงานก่อนข้างจะมีลักษณะเกือบทัดเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงจะไม่ค่อย

อยู่บ้านเหมือนสมัยก่อน แต่ทั้งผู้ชายและผู้หญิงก็ช่วยกันทำมาหากิน ไม่ถือว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะต้องเป็นผู้นำ

ในส่วนของการทำงานแบบหันตามกัน หรือบางกลุ่มมาทำงานที่กรุงเทพฯ หรือเมืองอื่นๆ บางคู่จะอยู่กินกันก่อน โดยที่พ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่ายไม่รู้ ซึ่งการอยู่แบบนี้ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนต่างๆ ของการทำงาน เช่น ไม่มีการสู้ออ การประกอบพิธีแต่งงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาก็พอที่จะพูดได้ว่า การอพยพเข้ามาทำงานในเมืองต่างๆ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตการแต่งงาน เพราะผู้อพยพยอมได้รับอะไรใหม่ๆ จากสังคมเมือง และมีแนวความคิดที่แตกต่างจากคนในชนบทโดยทั่วไป เพราะสามารถรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็วกว่า

พิธีกรรมการตาย ในประเพณีชีวิตเกี่ยวกับความตายนั้น สิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติ นับว่าเป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของวิญญาณอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของความเชื่อหลังความตาย ความคิดเรื่องการส่งวิญญาณจึงเกิดขึ้น ทำให้คนปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดงานศพจนกลายเป็นประเพณี คือจะได้รับการปฏิบัติกันต่อมาเรื่อยๆ เพราะไม่มีใครที่จะปฏิเสธความตายได้ เมื่อถึงเวลาก็ต้องไป

เนื่องจากการตายเป็นงานส่วนตัวก็จริง แต่ชุมชนหรือชาวบ้านก็พร้อมใจกันมาช่วยเหลือ เช่น มีการหยุดงานเพื่อมาช่วยเหลือครอบครัวของผู้ตาย ซึ่งต่อมาลักษณะการช่วยเหลือได้กลายมาเป็นกลุ่มที่เป็นทางการของหมู่บ้านหรือกลุ่มอาชีพนิกาย

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายนั้น มีมากทุกสาเหตุล้วนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีปฏิบัติและแนวความคิด สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การอพยพย้ายถิ่นมาทำงานในเมืองหลวงและเมืองต่างๆ เช่น ในการจัดการเกี่ยวกับศพในสมัยก่อน เมื่อมีคนตายในบ้าน ชาวบ้านต้องรีบจัดการเผาในวันนั้น แต่เนื่องจากบางที่ญาติของผู้ตายทำงานอยู่ในต่างถิ่น จึงต้องรอ โดยการตั้งศพรอ การตั้งศพรอนั้นกรรมวิธีต่างๆ ถูกนำมาใช้ เช่น การอาบน้ำศพ การแต่งตัวให้ศพ การพอกศพด้วยสมุนไพรเพื่อไม่ให้ศพมีกลิ่น ต่อมาเมื่อการแพทย์เจริญ จึงใช้วิธีฉีดยาให้ศพแทน เพื่อเก็บศพไว้นานๆ ได้ ในอดีตข้อห้ามต่างๆ เวลาจัดงานศพมีมาก เช่น หากมีการเผาศพจะต้องปิดโถงเพราะกลัวว่า ผีจะหนีร้อนมาพึ่งเย็น เป็นต้น ข้อห้ามบางอย่างถูกยกเลิก จากการสอบถามชาวบ้านได้ให้เหตุผลว่า เพราะไม่ทันสมัย ซึ่งความคิดเช่นนี้ ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุของการย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน ทำให้ชาวบ้านได้รับค่านิยมแบบเมือง

- ค่านิยมแบบเมือง อีกแบบหนึ่งคือการเก็บศพไว้ไม่เผา รอเวลาทำงานได้เงินมาทำเป็นงานใหญ่ๆ ให้เหมาะกับฐานะ อิทธิพลที่เห็นได้ชัดคือ การถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก การให้พวงหรีดแก่ผู้ตาย เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เข้ามาจากสังคมภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งจะผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งคนที่ไปขายแรงงานที่อื่นด้วย

- สิ่ง que แสดงให้เห็นว่า พิธีศพได้เปลี่ยนแปลง เช่น ข้อจะถ้าบางข้อ ได้ลดความสำคัญลง เช่น เมื่อมีศพตายชาวบ้านจะไม่สืข้าว แต่ปัจจุบันหากจำเป็นชาวบ้านก็สืเหมือนเดิม ในกรณีที่ศพเก็บไว้หลายวัน

- นอกจากที่กล่าวแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน คือกลุ่มช่วยเหลือครอบครัวของผู้ตาย คือ กลุ่มที่เรียกว่า ฌาปนกิจ ซึ่งจะช่วยเหลือสมาชิกของกลุ่มในรูปของเงิน ในลักษณะของการหมุนเวียน กลุ่มเหล่านี้เกิดเพราะหลายสาเหตุ เพราะเคยเห็นจากหมู่บ้านอื่น หรือเพราะได้รับรู้จากผู้นำของหมู่บ้าน หรือเพราะเกิดจากการที่คนที่ทำงานที่อื่นได้พบเห็นและเรียนรู้จึงนำไปเสนอก่อให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่ทำให้รูปแบบการช่วยเหลือ แตกต่างจากรูปแบบเดิมคือ ไปกินไปทาน แต่คนที่เป็สมาชิกกลุ่มทุกคนจะต้องไป และบริจาค ในจำนวนที่สมาชิกกลุ่มที่ตกลงกันได้

-ในการสวดศพ ในหมู่บ้านเริ่มมีการนำการสวดอภิธรรมมาใช้ เริ่มนิยมตั้งศพสวดอภิธรรม เช่น ในกรณีศพของ นางกาลี ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วม ได้ตั้งศพสวดอภิธรรม ปรกติชาวบ้านจะไม่นิยมสวดอภิธรรม แต่จะสวดมาติกาแทน ศพนางกาลี ได้สวดอภิธรรม เพราะเป็นความต้องการของลูกหลานที่อยู่ในกรุงเทพฯ ต้องการเอาประเพณีแบบถิ่นกลางไปใช้ ซึ่งเป็นข้อเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม

จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่า การอพยพแรงงานของชาวบ้านที่มาทำงานในเมืองหลวงก็ดี หรือที่แห่งอื่นก็ดี ล้วนแต่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรม รวมทั้งพิธีกรรมการตาย เพราะผู้ที่เข้ามาทำงานนอกภาคเกษตร เป็นราชการก็ดี เป็นช่างฝีมืออาชีพ หรือ กรรมกร หรือลูกจ้างในโรงงาน รวมทั้งที่นิยมของชาวบ้านคือ การทำงานในสถานบริการ หรือ บาร์ คลับต่างๆ ซึ่งแรงงานเหล่านี้เอง ได้มีโอกาสพบเห็นสิ่งใหม่ กลุ่มเหล่านี้ เรียกว่า มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ รวมทั้งประสบการณ์ในเรื่องที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กลุ่มเหล่านี้ เมื่อกลับบ้านได้ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติใหม่ๆขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การย้ายถิ่นมาทำงานของคนในหมู่บ้าน ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ รวมทั้งประเพณีพิธีกรรมชีวิตในชุมชน เป็นจริงตามสมมติฐาน